

Nr 205.

*Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med tillkännagivande, att be-
bådad framställning till riksdagen angående anslag för år 1922
till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Koppar-
bergs län icke kommer att föreläggas riksdagen; given Stock-
holms slott den 18 mars 1921.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, för riksdagen göra tillkännagivande av det innehåll, som innefattas i föredragande departementschefens hemställan.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Nils Hansson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott
den 18 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anförde departementschefen, statsrådet Hansson:

I proposition den 28 januari 1919, nr 38, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för utarbetande på statsverkets bekostnad i huvudsaklig överensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder av förslag till indelning i skifteslag av

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 173 häft. (Nr 205.)

vissa delar av Kopparbergs län på extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

I skrivelse den 12 juni 1919, nr 9 A, punkt 95, anmälde riksdagen sitt beslut med anledning av denna proposition. Därvid anförde riksdagen, bland annat, att riksdagen med hänsyn till det missnöje med de ifrågasatta åtgärderna, som uti särskilda hos riksdagens vederbörande utskott gjorda framställningar kommit till uttryck från befolkningens sida i vissa av de socknar inom länet, vilka enligt det föreliggande förslaget skulle komma att beröras av skifteslagsindelningen, icke kunde förorda, att åtgärder i nu ifrågavarande avseende utan vidare igångsattes i de med förslaget avsedda delarna av länet. Riksdagen hölle nämligen före, att vid angivet förhållande utarbetandet av förslag till skifteslagsindelning borde inskränka sig till att omfatta allenast sådana kommuner, vilka efter från dem inhämtat yttrande genom beslut å kommunalstämma eller i annan av Kungl. Maj:t föreskriven ordning förklarat sig icke hava något att däremot erinra. Riksdagen meddelade tillika, att riksdagen för utarbetande på statsverkets bekostnad i huvudsaklig överensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder av förslag till indelning i skifteslag av vissa delar av Kopparbergs län, i den mån vederbörande kommuner efter från dem inhämtat yttrande genom beslut å kommunalstämma eller i annan av Kungl. Maj:t föreskriven ordning förklarat sig icke hava något att däremot erinra, på extra stat för år 1920 anvisat ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

Sedan härefter lantmäteristyrelsen, efter anmodan, inkommit med förslag till bestämmelser rörande anslagets användande, bemyndigade Kungl. Maj:t den 27 februari 1920 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre sakkunniga personer för att såsom en delegation under benämning kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag vid sammanträden med vederbörande rättsägare inom Ovan-siljans, Nedansiljans samt Nås och Malungs domsagor utom Säfsnäs socken ävensom inom Sätters socken av Hedemora domsaga samt Svärdsjö, Envikens, Vika, Torsångs, Stora Tuna, Silvbergs och Gustafs socknar av Falu domsaga utreda möjligheten att därstädes verkställa skifteslagsindelning såsom förberedande åtgärd till genomförande av laga skiften. Kommissionen skulle i huvudsaklig överensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens nämnda utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder utarbeta förslag till sådan indelning, i den mån kommun eller del därav i viss av Kungl. Maj:t angiven ordning förklarat sig icke hava något att erinra däremot. Samma den 27 februari 1920 tillkalla-

des såsom ledamöter i kommissionen byråchefen i lantmäteristyrelsen J. Hamrin, som tillika skulle vara kommissionens ordförande, samt förste lantmätaren i Kopparbergs län B. Mogensen och lantmateriauskultanten W. Nordenstedt.

Jämväl för år 1921 har riksdagen för ifrågavarande ändamål på extra stat anvisat ett anslag av 60,000 kronor.

I skrivelse den 13 november 1920 meddelade kommissionen, att anslagsbehovet även för år 1922 syntes böra beräknas till enahanda belopp. Därjämte anmälde kommissionen sin avsikt att i början av år 1921, sedan en del undersökningar slutförts, inkomma med vissa förslag, till vilka kommissionens vid dessa undersökningar vunna erfarenhet gäve anledning. Till följd härav har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under punkt 100 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, för år 1922 beräkna ett anslag å extra stat av 60,000 kronor.

I skrivelse den 29 januari 1921, såsom bilaga A fogad till denna skrivelse, har nu kommissionen avgivit omförmälda förslag och därvid tillika lämnat redogörelse för kommissionens verksamhet.

I ärendet har utlåtande avgivits den 12 februari 1921 av lantmäteristyrelsen.

Kommissionen har i sin berörda framställning meddelat, bland annat, att kommissionen hållit sammanträden inom 11 av de 31 socknar, som beröras av ifrågavarande utredning, samt att frågan om upprättande av förslag till skifteslagsindelning avgjorts inom 5 socknar, därvid 2 tillstätt åtgärderna och 3 motsatt sig sådana. Till följd av rådande ägoblandning kunde emellertid ej upprättas förslag till skifteslagsindelning inom de 2 socknar, som ej haft något att däremot erinra, utan att samtidigt beröra socknar, som motsatt sig förslags uppgörande. Kommissionen har ansett, att utan ändrade förutsättningar pluralitet för skifteslagsindelning knappast stode att vinna i någon socken.

Kommissionen har ifrågasatt, att Kungl. Maj:t skulle, under förutsättning att viss utredning igångsattes rörande speciallagstiftning i fråga om delning av jord å landet för ifrågavarande orter, till riksdagen framlägga förslag om borttagande av villkoret om vederbörande kommuners medgivande för upprättande av förslag till skifteslagsindelning.

Jag finner mig icke kunna tillråda, att förslag hos riksdagen göres om borttagande av nämnda utav riksdagen bestämda villkor, innan nyss berörda fråga om speciallagstiftning kommit närmare sin lösning. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra därom, att Kungl. Maj:t den 4 i denna månad, på hemställan av chefen för justitiedepartementet,

i avbidan på resultatet av en utredning om speciallagstiftning för vissa delar av Kopparbergs län i fråga om jorddelningen, beslutat inhämta lagrådets yttrande angående förslag till sådan ändring i 7 § av det till lagrådet remitterade förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet, att stadgandet i kungörelsen den 18 februari 1859 om skiftesvitsord skulle även beträffande den nya jorddelningslagstiftningen erhålla giltighet.

Därest förslag om borttagande av det ifrågavarande villkoret icke för riksdagen framlägges, torde böra tagas i övervägande, huruvida och i vad mån arbetet för upprättande av förslag till skifteslagsindelning må kunna fortsättas med bibehållande av nämnda villkor, därvid givetvis viss upplysningsverksamhet måste föregå frågans bringande till avgörande genom omröstning i vederbörande socknar, eller om arbetet bör uppskjutas och någon annan utväg sökas för frågans lösning.

Jag är icke beredd att nu taga ståndpunkt i denna fråga, utan torde jag framdeles, efter att i ärendet hava samrått med chefen för justitiedepartementet, få underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning.

Emellertid framgår av kommissionens redogörelse, att arbetet med uppgörande av förslag till skifteslagsindelning, om villkoret bibehålles, i varje fall icke under innevarande och nästkommande år lärer kunna fullföljas i närmelsevis den utsträckning, som kommissionen tänkt sig. Vid sådant förhållande och då, såsom kommissionen meddelat, omkring hälften av 1920 års anslag återstår odisponerad och anslaget för innevarande år icke alls tagits i anspråk, synes något anslag för år 1922 för ifrågavarande ändamål icke erforderligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte meddela riksdagen, att proposition i det i statsverkspropositionen under punkt 100 av nionde huvudtiteln upptagna ärendet angående anslag för år 1922 till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län ej kommer att avlätas till den nu samlade riksdagen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall och skulle skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

M. De Geer.

Bilaga A

till Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen 1921 nr 205

TILL KONUNGEN.

Till följd av nådig befallning har kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag uti underdånig skrivelse den 13 november 1920 lämnat upplysning angående kommissionens anslagsbehov för åren 1921 och 1922, och har kommissionen därvid meddelat, att densamma hade för avsikt att i början av år 1921, sedan en del undersökningar utförts, till Eders Kungl. Maj:t inkomma med närmare redogörelse för sin verksamhet och de förslag, vartill kommissionens därvid vunna erfarenhet och berörda utredning kunde giva anledning.

Kommissionen tillåter sig nu till fullföljd härav i underdånighet anföra följande.

Efter det riksdagen i skrivelse nr 9 A den 12 juni 1919 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens nionde huvudtitel under punkt 95 anmält, att riksdagen för utarbetande på statsverkets bekostnad i huvudsaklig överensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder av förslag till indelning i skifteslag av vissa delar av Kopparbergs län, i den mån vederbörande kommuner efter från dem inhämtat yttrande genom beslut å kommunalstämma eller i annan av Eders Kungl Maj:t föreskriven ordning förklarar sig icke hava något att däremot erinra, på extra stat för år 1920 anvisat ett reservationsanslag å 60,000 kronor, anbefalldes Eders Kungl Maj:t den 27 juni 1919 lantmäteristyrelsen att med beaktande av vad statsrådsprotokollet vid propositionen nr 38 samt riksdagens ifrågavarande skrivelse under förenämnda punkt innehöller till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser rörande användandet av det utav riksdagen sålunda anvisade anslag.

Sedan lantmäteristyrelsen inkommit med yttrande och förslag i ämnet samt länsstyrelsen i Kopparbergs län avgivit infordrat utlåtande däröver, be- myndigade Eders Kungl. Maj:t den 27 februari 1920 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre sakkunniga personer för att såsom en delegation under benämning kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag vid sammanträden med vederbörande rättsägare inom Ovansiljans, Nedansiljans samt Nås och Malungs domsagor utom Säfsnäs socken ävensom inom Sätters socken av Hedemora domsaga samt Svärdsjö, Envikens, Vika, Torsångs, Stora Tuna, Silvbergs och Gustavs socknar av Falu domsaga, allt av Kopparbergs län, utreda möjligheten att därstädes verkställa skifteslagsindelning såsom förberedande åtgärd till genomförande av laga skiften samt att i huvudsaklig över-

Kommissionens uppdrag och sammansättning samt hittillsvarande verksamhet.

ensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens förenämnda utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder utarbета förslag till sådan indelning i den mån kommun eller del därav vid dylikt sammanträde i den ordning härefter sägs förklarar sig icke hava något att däremot erinra.

Beträffande omförmälda sammanträden fann Eders Kungl. Maj:t därvid gott föreskriva,

att sammanträde skulle avse hel socken eller, där särskilda skäl därtill funnos, viss av kommissionen bestämd del av densamma;

att rösträtt finge utövas endast av innehavare av reducerad inägojord, varvid röstberättigad finge utöva rösträtt genom fullmäktig;

att röstvärdet skulle för en var röstande beräknas efter storleken av jord, som ovan sägs, varvid den mening skulle gälla, om vilken förenat sig de, som innehade sådan jord till största myckenhet;

att socken, som efter storskiftet utbrutits såsom självständig sådan, finge, där så prövades lämpligt, betraktas såsom del av den socken, varifrån densamma utbrutits; samt

att, därest inom en socken uppkomme majoritet för avböjande av uppgörande av förslag till indelning i skifteslag, men viss del av socknen uttalade sig i motsatt riktning, dylikt förslag finge uppgöras för sådan del, därest mellan denna och socknens övriga delar större ägoblandning icke förekomme.

Samtidigt härmed fann Eders Kungl. Maj:t gott förordna, att kommissionen skulle äga att, i den mån dess uppdrag därtill föranledde, hos Eders Kungl. Maj:t föreslå de ytterligare föreskrifter, som för utredningens fullföljande kunde anses erforderliga, varjämte Eders Kungl. Maj:t bemyndigade kommissionen att låta till trycket helt eller delvis befordra i en upplaga av högst 500 exemplar en med lantmäteristyrelsens förberörda utlåtande överlämnad redogörelse för vissa jorddelningsförhållanden inom Kopparbergs, Gottlands och Gävleborgs län.

Kommissionen, vilkens ledamöter tillkallades samma dag, som Eders Kungl. Maj:t fattade ovan omförmälda beslut, började sina arbeten vid sammanträde i Falun den 6 april 1920.

Under vårens lopp utfördes med nådigt tillstånd en del förberedande arbeten, bestående i undersökning och anskaffande av en del kartmaterial samt jämväl ortsundersökningar.

I anledning av en av kommissionen i ämnet gjord framställning och sedan infordrade utlåtanden däröver avgivits av länsstyrelsen i Kopparbergs län samt statskontoret, fann Eders Kungl. Maj:t den 4 juni 1920 gott föreskriva, att, därest vid sammanträde, som avsåges i Eders Kungl. Maj:ts beslut den 27 februari 1920, socken eller viss del därav förklarar sig icke hava något att erinra mot utarbetande av förslag till indelning i skifteslag, skulle vid sammanträdet — för socknen i dess helhet eller viss del därav efter kommissionens bestämmande — utses två ombud att såsom ledamöter deltaga i kommissionens arbeten så vitt anginge vederbörande socken eller sockendel samt att härvid genom förberörda beslut den 27 februari 1920 lämnade föreskrifter angående utövande av rösträtt och beräkning av röstvärde skulle äga motsvarande tillämpning.

Under juni månad 1920 höllos sammanträden med jordägarna inom socknarna Våmhus, Siljansnäs, Mora, Ore, Boda, Leksand, Rättvik, Bjursås, Al,

Svärdsjö och Enviken för utrönande, huruvida jordägarna inom dessa socknar hade något att erinra mot åtgärders vidtagande för utarbetande på statsverkets bekostnad av förslag till indelning i skifteslag. Efter uppehåll under juli och förra hälften av augusti månader återupptogos arbetena, och höllos därvid förnyade sammanträden för nyss angivet ändamål med jordägarna inom socknarna Bjursås, Rättvik och Äl, varefter följde ortsundersökningar inom Leksands och Siljansnäs socknar, i anslutning vartill sammanträden traktvis eller byavis hållits med befolkningen för att inhämta kännedom om dess önskemål. Slutligen har det insamlade materialet i någon mån bearbetats särskilt i de delar, som framgå av denna framställning.

Sedan hinder uppstått att kunna få ovanberörda redogörelse för vissa jorddelningsförhållanden inom Kopparbergs, Gottlands och Gävleborgs län tryckt så tidigt, att den kunde föreligga vid sammanträdena med befolkningen under juni månad, beslöt kommissionen att låta trycka en av dess ordförande författad och i populär anda hållen broschyr om jorddelningsförhållandena i Kopparbergs län. Uti denna lämnas kortfattade redogörelser för äldre och gällande lagstiftning i ämnet, för förut vidtagna åtgärder för befrämjande av genomförandet av laga skiften i orten, för jorddelningsväsendet på Gottland, för de nuvarande förhållandena inom ifrågasatta bygder, för erforderliga åtgärder för åstadkommande av ändring och innebörden i förslaget om skifteslagsindelning, för innehållet i den väntade nya skifteslagstiftningen samt för statens bidrag till jorddelningsväsendet, varefter slutligen beröres ifrågasatta åtgärder för vinnande av bättre ordning i fråga om fastighetsförhållandena inom länet oberoende av skifte.

I anslutning till innehållet i denna broschyr, varav många vid sammanträdena närvarande jordägare visade sig hava tagit del, inleddes sammanträdena med föredrag, varefter allmänheten bereddes tillfälle till diskussion, under vilken från kommissionens sida även gjordes inlägg för att lämna upplysningar och bemöta vanföreställningar, som i skilda hänseenden kommo till uttryck.

Vid sammanträdet i *Siljansnäs socken* anslöto sig de närvarande till ett framställt yrkande, innehållande förklaring, att de icke hade något att erinra mot utarbetande på statens bekostnad av förslag till socknens indelning i skifteslag men att de samtidigt förklarade sig icke kunna utan ytterligare bidrag från statsverkets sida bära kostnaderna för blivande laga skiften.

Vid härefter företaget upprop med åtföljande sammanräkning befanns, att sammanträdet bevistats av jordägare med ett sammanlagt jordtal av 12,682 snesland, som låtit anteckna sig och som samtliga anslöto sig till det fattade beslutet. Hela socknens jordtal med undantag av ett ecklesiastikt boställe utgör 49,198 snesland.

Härefter utsågos tvenne sockenombud att såsom ledamöter delta i kommissionens arbete så vitt anginge socknen.

Inom *Leksands socken* vanns pluralitet för framställt yrkande, att de närvarande skulle förklara sig icke hava något att erinra mot åtgärders vidtagande för socknens indelning i skifteslag, men med tillägg att härmed icke gjordes något ställningstagande till frågan om laga skiften, att socknen ej

Befolkningens uppfattning och ståndpunkt.

ansåge sig kunna bära kostnaderna för blivande laga skiften utan ytterligare bidrag från staten särskilt till utflyttningar, vilka ej borde förekomma i större utsträckning än som vore absolut nödvändigt, samt att skifteslagsindelningen ej på något sätt finge förringa socknens rätt att beskatta de fastigheter eller delar av sådana, som vore belägna inom andra socknar och som för närvarande lydte under Leksands socken.

Då ordning och villkor för ändring av kommunal indelning finnas stadgade i lag, ansåg sig kommissionen oaktat sistberörda villkor kunna godtaga beslutet, vartill anslutit sig jordägare, som tillsammans innehade 27,957 snesland, under det framställt yrkande om avslag samlat jordägare med tillhoppa 18,771 snesland. Socknens hela jordtal utom boställena uppgår till 222,679 snesland.

Härefter utsågos åtta sockenombud eller två för var och en av socknens tre fjärdingar samt två för Djura kapellförsamling.

Beträffande övriga nio socknar, inom vilka sammanträden höllos under juni månad, beslöts att uppskjuta frågan, varom vid dessa sammanträden yrkande framställdes utom vad angår en socken.

Kommissionen ansåg sig så mycket hellre bära besluta eller tillmötesgå yrkande om uppskov, som kommissionen ansåg, att befolkningen borde beredas tid att sätta sig in i frågans innebörd, och fått det intrycket, att densamma på det hela taget ställde sig mera förstående än man vågat hoppas, samt att det därför ej vore uteslutet, att genom uppskov anslutning från dess sida skulle stå att vinna åtminstone inom åtskilliga socknar.

I förhoppning att så skulle ske utsatte kommissionen nya sammanträden att hållas i senare hälften av augusti månad med Bjursås, Rättviks och Åls socknar, och voro dessa sammanträden föranledda även därav, att dessa socknar, särskilt de två förstnämnda, hava sammanblandade ägor med Leksands och Siljansnäs socknar.

Då kommissionen i augusti månad återkom till bygden, möttes densamma emellertid av oförståelse och kompakt motstånd.

Vid sammanträdet i Bjursås voro alla, som därvid yttrade sig, emot åtgärdens vidtagande. Yrkande framställdes endast på avslag, och detta yrkande vann enhällig anslutning. Inom Rättviks och Åls socknar gestaltade sig förhållandena så till vida olika med dem inom Bjursås socken, att en del med dessa socknars förhållanden väl förfarna personer yttrade sig för företagande av skifteslagsindelning, men dessa, som eljest åtnjuta särskilt stort företroende inom respektive socknar, kunde vid ifrågavarande sammanträden icke tillvinna sig gehör.

Inom Rättviks socken röstade 575 jordägare med ett sammanlagt jordtal av 53,698 snesland för rent avslag, under det minoriteten utgjordes av 25 jordägare, däribland några bolag, med ett jordtal av 10,331 snesland. Socknens hela jordtal utgör 113,767 snesland. Inom Åls socken förenade sig 204 röstande med ett jordtal av 2,539 snesland om avslag, och utgjordes minoriteten här av 26 fastighetsägare, däribland en del bolag, med ett jordtal av 579 snesland. Socknens hela jordtal utgör 5,079 snesland. Det mest utmärkande för situationen inom sistnämnda båda socknar är emellertid, att det yrkande, minoriteten i båda fallen anslöt sig till, avsåg uppskov i avvaktan på den nya skifteslags-

stiftningen med tillägg, vad Åls socken angår för vinnande av erfarenhet genom de fattade besluten inom Leksands och Siljansnäs socknar.

Med ledning av de protokoll, som förts vid ovanberörda sammanträden jämte de överläggningar, som förekommit vid ortsundersökningen inom Leksands och Siljansnäs socknar, samt vad kommissionen inhämtat under sin beröring med befolkningen i övrigt anser sig kommissionen kunna sammanfatta motiven till befolkningens avvisande hållning på följande sätt.

Förslaget till skifteslagsindelning vore en förberedelse till laga skiften. Utan efterföljande laga skiften vore densamma meningslös. Då befolkningen icke önskade laga skiften, ansåge den sig självfallet även böra motsätta sig åtgärder för skifteslagsindelning så mycket hellre, som den befarade, att efter skifteslagsindelning skiftena skulle följa omedelbart och att godtagande av skifteslagsindelning kunde uppfattas såsom ett bevis för att befolkningen vore för laga skiften och därför komme att påverka lagstiftningen i riktning mot att underlätta möjligheterna att framkalla sådana. Godtagande av skifteslagsindelning kunde även komma att försämra befolkningens ställning i fråga om ytterligare statsbidrag. Den nya lagstiftningen borde därför samt även på andra grunder avvaktas.

Befolkningen fruktade för laga skiften, enär den ansåge sig icke kunna bära därmed förenade kostnader. Då byarna vore mycket sammanbyggda, kunde skiften ej genomföras utan omfattande utflyttningar. Ledningar, som finnes för vatten och ljus, komme härigenom att spolieras. Kostnaderna för utflyttningarna och anordnande av ledningar bleve så stora, att desamma överstege befolkningens bärkraft.

Fastigheterna vore endast i ringa utsträckning jordbruksfastigheter. Flertalet av dem vore fast mer att betrakta såsom egna hem för industri- och skogsarbetare. Industrien kunde emellertid ej flytta till fåbodarna, där det antogs att delägare, som utflyttades, komme att placeras. Isolerat läge för en gård medförde dagliga olägenheter. Laga skiftena med åtföljande utflyttningar vore även oförenliga med ordnade skolförhållanden. Det bleve även omöjligt att hålla vintervägar. Utflyttningarna komme att göra det uppväxande släktet ännu mera ovilligt än hittills att stanna hemma och ägna sig åt jordbruk samt påskynda flykten till industrien och städerna. På det hela taget skulle skiftena minska kärleken till jorden och fädernebygden. Man finge ej tro, att vad som visat sig förmånligt i jordbruksbygder skulle vara lika välgörande för ifrågavarande trakter. Erfarenheten från en del laga skiften, som verkställts här och var inom länet, vore ej ägnad att uppmuntra till nya skiften. Förutom kostnader hade de medfört split och osämja.

Vanhävd av jorden skulle bliva följden redan av skifteslagsindelningen och i ännu högre grad skulle den komma att visa sig under skiftena. För de mindre jordägarna, och dessa utgjorde det långt övervägande antalet, skulle skiftena bliva ruinerande. Olägenheterna av jordsplittringen överdrevos. Bönderna hade ej klagat över det nuvarande tillståndet. På vissa håll förfäktade man även den meningen, att jordsplittringen ej vore driven därhän, att den nämnvärt försvårade jordens brukande och att den i allt fall ej vore större än som betingades av jordmånens olika beskaffenhet. Det vore därför omöjligt att avsevärt minska antalet skiften. Det behov av bättre ägoanordningar, som till

äventyrs funnes, kunde tillgodoses på frivillighetens väg genom köp och byte, och borde denna utväg underlättas genom ändring av bestämmelserna rörande avsöndring. Erfarenheten och statistiken visade, att avkastningen av jorden i Dalarna vore större än inom flertalet andra orter.

Tillgången på odlingsmark vore flerstädes ytterst ringa. Huru än härmed förhölle sig saknade förhållandet betydelse, alldenstund det vore svårt att skaffa arbetskraft för de odlingar, som redan funnos.

Då en jordägare kunde få del i flera skifteslag, komme laga skifte på det ena att framkalla dylikt även på andra och på så sätt skulle skiftena hastigt sprida sig.

Emellertid uttrycktes fruktan även för att bolagen skulle komma att begära skiften och detta även vad anginge fäbode- och utskogar samt att de i övrigt komme att få stort inflytande. Man har därför flerstädes med styrka framhållit angelägenheten av att de nuvarande bestämmelserna om skiftesvitsord komme att bibehållas. Om strävandena härför kröntes med framgång, skulle aldrig några skiften komma att påkallas och då vore en skifteslagsindelning ändamålslös.

Skogstillgången vore mycket ojämnt anlitad, till följd varav laga skiften med åtföljande skogsskivider skulle medföra skogsskövling och i övrigt verka ruinerande. Den, som hade sparad skog, komme att bli lidande. På vissa håll förordades bildande av allmänningsskogar, under det man eljest i allmänhet förklarade sig hysa farhågor därför.

Då förslaget till skifteslagsindelning efter vad som blivit upplyst i och för sig icke medförde några rättsverkningar, har uttryckts undran varför jordägarna tillspordes. Även har försports farhåga för att statens bekostande av skifteslagsindelningen och dess bidrag till utflyttningar m. m. skulle medföra, att staten ville hava allt större bestämmanderätt och att bönderna komme allt mer och mer under statens välde, varom andra åtgärder under de sista åren varslade. Vad särskilt angår frågan om avsättande av allmänningsskogar har man flerstädes däri velat se en tendens till socialisering av jorden. Fruktan för en dylik synes i en del fall hava varit ett vägande skäl att för närvarande motsätta sig varje förändring.

Slutligen har framhållits, att det nuvarande tidsläget vore särskilt olämpligt samt att ett avslag från befolkningens sida ej komme att föranleda, att statsmakterna, därest skifteslagsindelning efter den nya lagstifningens genomförande bleve erforderlig, skulle avslå en framställning om verkställande av sådan på statens bekostnad.

Emellertid har hos många förstäelse för kommissionens uppgift försports och även offentligt uttalats. Av dessa har framhållits följande.

Jordspplittringen vore allmän och flerstädes driven så långt, att någon vidare delning ej kunde ske. Det uppväxande släktet ville ej fortsätta att bruka jorden med dess nuvarande arrendering. Skogstegar funnos, som vore så smala, att ett träd ej kunde avverkas, utan att falla in på grannens lott. Med den nuvarande ägosplittringen kunde jordägarna ej längre behålla äganderätten till sin jord. Fortsatte jordstyckningen, bleve bönderna proletärer. Det vore för övrigt illa ställt med äganderätten till jorden för närvarande.

Laga skiften kunde i längden ej undgås. Erfarenheten visade, att jord-

bruket genom skiften förbättrades. Dessa komme att medföra gagn för flertalet. Om de ordnades så, att huvudvikten lades vid jordens sammandragning med undvikande av utflyttningar, skulle fördelarna överstiga olägenheterna. Det vore ej så stora olägenheter av att tomten med åbyggnader och jorden vore skilda, enär flertalet hade små jordbruk.

Den nuvarande separatlagstiftningen för Dalarna förhindrade en effektiv förbättring, emedan inskränkningen i skiftesvitsordet gällde endast för laga skiften och ej för hemmansklyvning.

Lagstiftningen och ej skifteslagsindelningen vore inkörsporren till laga skiften. Skifteslagsindelningen i och för sig medförde ej någon ökad möjlighet att erhålla laga skifte. Sådant behövde ej påkallas, förr än man såge fördelarna. Skiftenas genomförande underlättades genom skifteslagsindelningen, och därför borde den komma till stånd. För närvarande kunde man tänka sig, att bolagen komme att yrka på att få all jord inom de gamla storskifteslagen eller socknarna sammanförd. Då socknarna genom skifteslagsindelningen uppdelades i smärre skifteslag, minskade densamma möjligheterna för den enskilde att dragas in i skifte.

Skifteslagsindelningen innebure endast en undersökning, om skifte i en framtid kunde genomföras. Om skifte begärdes, utan att skifteslagsindelning föregått, finge jordägarna själva vidkännas kostnaderna därför. Genom densamma kunde skiftenas omfång begränsas och tvister därom undvikas. Det föreliggande tillfället att få skifteslagsindelning utförd på statens bekostnad borde därför ej försummas. Förslaget borde uppfattas såsom ett led i myndigheternas strävan att åstadkomma bättre förhållanden, och tillfället borde användas för att klargöra, att större statsbidrag vore nödvändiga för att åstadkomma bättre ägoanordningar i orten.

Slutligen finner sig kommissionen böra anteckna, att vid ett sammanträde, vilket hållits i Smedby by i Leksands socken och vilket bevestades av ett femtiotal jordägare från nämnda och angränsande byar, de närvarande enhälligt hemställde, att kommissionen ville bringa till vederbörandes kännedom nedan omförmälda önskemål beträffande den blivande lagstiftningen rörande sättet för skiftenas genomförande i orten. Dessa önskemål gingo ut på, att byarnas byggnadsplatser i största möjliga mån borde bibehållas och endast regleras närmast efter mönster för vad som gällde för municipalsamhälLEN, att, då den ifrågasatta anordningen att endast en delägare skulle kunna påkalla undersökning och därmed framkalla skifte innebure ett fåtalsvälde, skiftesvitsordet borde bibehållas och minst 25 procent fordras för att påkalla skifte eller undersökning om verkställandet av sådant samt att genom lagstiftningen borde förekommas, att skifte å utskogar och fåbodeskogar i oträngt mål framkallades.

Uti lantmäteristyrelsens utlåtande den 12 november 1918, vilket legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition, nr 38, till 1919 års riksdag angående anslag till ifrågavarande ändamål, anföres följande, som kan tjäna till upplysning angående ägoförhållandena i orten:

»Allt från äldre tider har klagats över den snart sagt gränslösa ägosplittringen inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län och olägenheterna av densamma. Vid lantbruksmöte, som hölls i Mora den 24 och 25 augusti

I orten rådande förhållanden.

1883, framhölls, att, då man vid bolbyn hade ända till en fjärdedels mil till en del ägoskiften, toge det givetvis längre tid att utföra det arbete, som deras skötsel krävde, än om man hade sin egendom på ett ställe, och när man hade ägor på ända till 3 och 4 mils avstånd från hemmet, måste ännu mera tid offras. Sådan åtgärd för folk och dragare ej blott till ägornas skötsel och grödans bärgning utan även till grödans hemforsling. En följd av de små ägoskiftena vore även, att brukarna blevo beroende av varandra vid ägornas skötsel, att intresset för nyttiga jordförbättringar slappades, att sådana åtgärder, som krävde gemensamhet, såsom avdikning bleve svårare att få genomförda, att upptagande av diken och uppförande av stängsel flerstädes icke kunde ifrågakomma samt att de små tegarna i övrigt icke heller kunde brukas som sig borde. Jordstyckningen lade även hinder i vägen för de tidsödande, lönlösa »hackslogarnas» förvandling till betesmarker, och härigenom framtvängades det för boskapsskötselns höjande så hinderliga fäbodestystemet med de magra skogsbetena. Detta system bleve särskilt dyrt för dem, som hade endast ett fåtal kreatur eller endast en ko. Även i sådant fall måste nämligen vallhjon medfölja till fäbodarna.

Betydelsen av dessa utalanden framträder ytterligare, då man erfar, att nu verkställd undersökning giver vid handen, att inom Leksands, Rättviks, Mora och Våmhus socknar jordsplittringen gått därhän, att hemmansägarna i dessa socknar i regel hava andel i 5—10 hemmans- eller besutenhetsnummer samt ägorna fördelade i 8—15 åkerskiften, 2—8 ängsskiften och 6—15 och ofta långt flera skogsskiften. Ett stort antal jordbrukare har långt flera skiften. Flerstädes påträffas skiften om 6, 8 å 10 meters bredd och ansevärd längd. Jordstyckningen har på många ställen nått gränsen för vad som är möjligt med hänsyn till brukningen.»

Till ytterligare belysning i ämnet må återgivas följande uttalande av en representant från Dalarna vid ärendets behandling i andra kammaren den 17 maj 1919. Denne anförde därvid:

»Lantmäteristyrelsen överdriver inte, då den anför, att inom Leksands, Rättviks, Mora och Våmhus socknar jordsplittringen gått därhän, att hemmansägarna i dessa socknar i regel hava andel i 5—10 hemmans- eller besutenhetsnummer samt ägorna fördelade i 8—15 åkerskiften, 2—8 ängsskiften och 6—15 och ofta långt flera skogsskiften; att ett stort antal jordbrukare har långt flera skiften; att flerstädes påträffas skiften om 6, 8 å 10 meters bredd och ansevärd längd; och att jordstyckningen på många ställen nått gränsen för vad som är möjligt med hänsyn till brukningen.

Vid ett sammanträde inför skiftesstadgekommittén, som jag för 12 år sedan hade tillfälle att bevista, presenterades som något inte så ovanligt en småbrukare från Sollerön, som hade åker på 30 ställen, 16 skogsskiften, del i 7 fäbodor och 22 hus att underhålla.

En Våmhusbo, som i följande skildrade olägenheterna av den stora ägospittringen med särskilt understrykande av den arbetstid, som går förlorad under flyttningarna från den ena ägan till den andra, yttrade slående, att »vi få ligga ute på vägarna som turister». Det låg också en viss sanning i den bild, som en lantman i Mora använde i fråga om bygdens jordförhållanden, då den nu förevarande frågan nyligen var på tal. »Tag ett ark papper», yttrade den odalmannen, »riv sönder det och strö ut bitarna! Säg sen: skriv på

detta papper! Det går, men *hur* går det? Det går som att driva jordbruk i övre Dalarna». Redan nu ha vi kommit därhän, att den teoretiska delningen drives längre, än det praktiska bruket av jorden kan följa med. Och om det fortgår som hittills, skola vi efter ytterligare någon generation närma oss kaos och ungdomen, som skulle utveckla fädernearvet, skall se ned på och fly ifrån jordbruket.

Den som tagit kännedom om hur det härvidlag står till i Dalarna kan knappast undgå att liksom statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ett starkt intryck av att kraftiga åtgärder äro nödvändiga för åstadkommande av ordning i de förvirrade jordbesittningsförhållandena inom vidsträckta delar av Kopparbergs län. Vår landsända har stora utvecklingsmöjligheter, men som det nu är, kan varken jordbruk eller skogsbruk drivas fullt rationellt. Den saken vitsordades även av den stora Daladeputation, som för femton år sedan uppvaktade statsmakterna i den s. k. Norrlandsfrågan. En väsentlig arbetstid för både folk och dragare går förlorad, och jordbrukets produktionskostnader bli alldeles för höga. Intresset för jordförbättringar slappas, och odlingsmöjligheterna bli inte utnyttjade som önskligt vore. Härtill kommer, att befolkningen belastas med orimliga kostnader för delning av sina hemman och att på flera trakter inom länet själva jordäganderättsförhållandena lämna mycket övrigt att önska, i det att vilande lagfarter förekomma i mycket stor utsträckning. Det lär i övre Dalarna finnas mellan 80 och 90 tusen fastigheter, som sakna klar lagfart.»

Då man emellertid vid ett par av kommissionen hållna sammanträden velat bestrida, att ägosplittringen nått den utveckling, som sålunda påstås, och framhållit, att den på det hela taget ej vore hinderlig för jordbruket samt ej större än som betingades av jordarternas växlingar, har kommissionen i samband med andra för skifteslagsindelningen inom Siljansnäs och Leksands socknar erforderliga utredningar i avseende å särskilda byar och jordägare, beträffande vilka upplysningar utan särskilt arbete kunnat i ämnet vinnas, genom ortsbuden införskaffat uppgifter dels rörande antalet skiften, som innehavas av var och en jordägare och dels rörande antalet hemmansnummer, vari de olika jordägarna hava del. Resultatet av denna utredning framgår av bil. A, av vilken inhämtas följande.

Inom Leksands socken har undersökningen omfattat 876 jordägare. Av dessa innehava 429 5 skiften eller därunder, 315 mellan 6—10, 91 mellan 11—15, 25 mellan 16—20 och 16 över 20 skiften. Antalet hemmansnummer, vari jordägarna hava del, uppgår i medeltal till 2.7. Inom Siljansnäs socken har undersökningen omfattat 531 jordägare. Av dessa innehava 139 5 skiften eller därunder, 183 mellan 6 och 10, 115 mellan 11 och 15, 69 mellan 16 och 20 samt 25 över 20 skiften. Det högsta antalet skiften för någon delägare utgör 35. Maximיאvståndet från gårdspplatserna till de längst bort belägna skiftena utgör inom Leksands socken 2 till 5 kilometer samt inom Siljansnäs socken i medeltal 3.7 kilometer.

Det bör emellertid särskilt uppmärksammas, att denna undersökning endast omfattar heminägorna och därinom belägna slogar, men däremot varken därutanför belägna slogar eller fäbodeinägorna eller skogskiftena. Under

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 173 häft. (Nr 205.) 2

sökningen i fråga bestyrker alltså ovan omförmälda förut i ämnet lämnade uppgifter.

Till belysning av ägoblandningen byarna emellan har kommissionen låtit utarbета den såsom bil. B närslutna kartan. Denna återgiver en trakt av omkring 4. kilometer i ena samt 6. kilometer i andra riktningen eller omkring 30. kvadratkilometer. Inom denna trakt återfinnas ägor tillhörande 32 byar, av vilka endast fyra hava sina tomtplatser och heminägor inom ifrågavarande område. Detsamma upptages i övrigt av slog- och skogsskiften. 16 av dessa byar innehava mindre än 6 särskilda områden, 10 mellan 6 och 10, 3 mellan 11 och 15 samt 3 över 15 områden. Två byar hava inom ifrågavarande trakt vardera 17 särskilda områden, och antalet dylika områden inom trakten i fråga uppgår till 205. Här bör emellertid uppmärksammas, att varje å ifrågavarande karta återgivet område med undantag endast beträffande ett eller annat mindre sådant i sin ordning är uppdelat emellan ett större eller mindre antal delägare.

Emellertid råder stor ägoblandning här och var även mellan olika socknar. Omfattningen av denna ägoblandning till den del densamma äger rum mellan Leksands och Bjursås socknar framgår av bil. C. Ägoblandning av stor omfattning förefinnes emellertid även mellan Leksands och Siljansås socknar samt desslikes å det s. k. Stumsnäset på östra sidan av Siljan mellan Leksands, Mora och Rättviks socknar. Den ägoblandning, som förefinnes mellan Leksands och Siljansås socknar samt emellan Leksands och Bjursås socknar, är av den beskaffenhet, att en skifteslagsindelning inom Leksands socken måste ske samtidigt med skifteslagsindelning inom Leksands socken samt att i samband med skifteslagsindelning inom sistnämnda socken måste verkställas sådan även vad angår en väsentlig del av Bjursås socken. Förhållandena å Stumsnäset äro sådana, att skifteslagsindelning därstädes måste omfatta hela trakten oberoende av till vilken socken ägorna höra.

Lantmäteristyrelsen framhöll i sitt utlåtande den 12 november 1918 på därvid anförda skäl, att fog funnes för den uppfattning, att den utveckling förhållandena inom Kopparbergs län tagit icke enbart borde tillskrivas en inrotad sedvänja och säregna egenskaper hos befolkningen utan att den även berodde på den undantagställning, som Dalarna från äldre tider intagit i fråga om villkoren för jordens delning, den osäkerhet, som rått i fråga om de bestämmelser, vilka under särskilda tider gällde, samt bristande uppsikt över bestämmelsernas efterlevnad. Åtskilligt ansåge styrelsen även böra tillskrivas innehåll i de bestämmelser, som sedermera meddelades för att råda bot för jordsplittringen. Lantmäteristyrelsen anslöt sig i denna del till det uttalande, som vid föredragning i statsrådet av kungörelsen den 18 februari 1859 angående förändrade föreskrifter i avseende å besutenhets- och skiftesväsendet i Kopparbergs län gjordes av vederbörande departementschef. Denne erinrade därvid, huru besutenhetsväsendet, sådant det utvecklats i Kopparbergs län, mera än annorstädes företedde ett lärorikt exempel på vanskligheten av lagstiftarens försök att reglera förhållanden, vilka enligt hans åsikt till sin natur hörde under den enskilda fria verksamhet. I stället för att ernå syftmålet med 1804 års bestämmelser hade det verkliga resultatet blivit, att Dalarnas i små lotter kluvna jord till stor del innehades utan i laga ordning bekräftad åtkomst. Erfarenheten visade, att de strängaste förbud icke kunnat

förekomma jordens styckning utan blott vållat en vådlig osäkerhet i den obesutna jordens besittning.

Införandet av lagfartsböcker har icke visat sig kunna råda bot på dessa missförhållanden. I stor utsträckning har härtill bidragit, att ägostyckningsinstitutet icke fått tillämpas å storskiftade fastigheter i länet. Redan i september 1897 hemställde fyra ordinarie härads hövdingar jämte förste lantmätaren i länet att så måtte få ske. Frågan har emellertid sammanförts med revisionen av jorddelningslagstiftningen i dess helhet. I väntan på lösning av frågan har man sökt sig fram vid sidan av lagstiftningen. Avtal hava i mängd ingåtts, som i realiteten inneburit ägostyckning. Härtill kommer, att även avsöndringsförfarandet i ett synnerligt stort antal fall tillämpats utan iakttagande av lagens bestämmelser. Förhållandena hava lett därhän, att oredan och osäkerheten i fråga om fastighetsväsendet är allmänt förekommande och dagligen utbreder sig.

Enligt i mars månad 1919 av domhavanden i Ovansiljans domsaga lämnad uppgift var antalet vilande lagfarter för Mora socken 13,085, för Våmbus socken 2,032, för Sollerö socken 1,504 och för Venjans socken 2,614 eller för Mora tingslag tillhopa 19,235, för Orsa socken och tingslag 3,501, för Älvdalens socken och tingslag 1,988 samt för Särna och Idre tingslag 1,460 eller för hela domsagan 26,184. Nyligen verkställd undersökning beträffande Nedansiljans domsaga visar, att antalet vilande lagfarter uppgår för Ore socken till 893, för Rättviks socken till 6,146, för Boda socken till 1,081, för Leksands socken till 4,258, för Siljansnäs socken till 1,108, för Bjursås socken till 528, för Äls socken till 1,013 och för Gagnefs socken till 3,698 eller för hela domsagan tillhopa 18,725. I stor utsträckning förekommer emellertid även, att lagfart ej sökts, varjämte till följd av dödsfall och försummelse att i tid upprätta arvskiten även torde förekomma, att fång helt och hållet saknas i fråga om en och annan fastighet. Om man söker att sammanlägga de särskilda fastigheter, varav en storskifteslott består, är det ofta mera en lyckträff, om summan av jordtalen å delarna överensstämmer med hela lottens jordtal enligt storskifteshandlingarna, och även om så sker, kan man därför ej vara säker, att jordtalet å varje särskild del är det riktiga. Ofta blir emellertid summan av delarnas jordtal större eller mindre än storskifteslottens hela jordtal.

Om man undantager storskiftena, vilka utgöra grundval för den nuvarande fastighetsindelningen, har legal jorddelning kommit till användning inom de storskiftade socknarna i en utsträckning, som i jämförelse med antalet förefintliga brukningsdelar måste betecknas såsom skäligen ringa. Någon exakt uppgift om antalet genom sämjedelning utbrutna hemmansdelar kan givetvis ej erhållas, men man torde ej göra sig skyldig till överdrift, om man antager, att tre fjärdedelar av antalet nu förefintliga brukningsdelar fått sitt ägoområde bestämt genom sådan delning. I fråga om den territoriella besittningsrätten innebär givetvis berörda förhållande ett betänkligt osäkerhetstillstånd, i det att antingen intet eller ock ett ofullständigt material finnes för avgörande av eventuella tvister om gränserna för varje delägares inchoav. Därtill kommer, att såväl dessa sämjedelningar som ock de av lantmätare verkställda klyvningar i stor utsträckning vila på åtkomsthandlingar, som formulerats på sådant sätt, att ovisshet råder, huruvida fånget avser en hemmansdel eller en avsöndring.

Då sämjedelningar enligt gällande bestämmelser icke kunna upptagas i jordregistret och upplägg för de därvid utbrutna ägotlotterna följaktligen ej heller komma att anordnas i de nya fastighetsböckerna, komma dessa böcker, därest den hittills uppgjorda planen skall fullföljas, ej att stå i behörig korrespondens med den faktiska jorddelningen. Fastighetsbokföringen torde därigenom vad ifrågavarande trakter angår bliva i viss mån förfelad.

Ur jordregistersynpunkt framträda de största olägenheterna av sämjedelningarna, då det ifrågakommer, att på dessa delningar grunda en efterföljande legal fastighetsbildning. Det enda tillfälle, då sådant enligt gällande praxis kan förekomma, är vid fastställelse av avsöndring från en genom sämjedelning utbruten hemmansdel. Om en jordregisterfastighet innefattar flera faktiska brukningsdelar, utvisa nämligen anteckningarna i jordregistret ej med bestämdhet, vilken del av den i jordregistret införda fastigheten, som utgör stamfastighet för en avsöndring. Om t. ex. ett i jordregistret infört hemman är genom sämjedelning delat i tvenne lika delar, framgår ej av jordregistret, från vilkendera av dessa brukningsdelar de upplåtna lägenheterna emanerat.

Därjämte bör bemärkas, att den indelning av ett hemman, som skett genom sämjedelning, icke äger behörig stadga. En jordägare, som vid ett visst tillfälle äger en sämjedelningslott, kan därifrån sälja en avsöndring. Köper han sedermera ytterligare en del av samma hemman (det vill säga en hel sämjedelningslott eller en del av en sådan), uppgiver han i regel hela sin på detta sätt förvärvade del av hemmanet såsom stamfastighet för en senare avsöndring.

Den stora utsträckning, vari avsöndringar från genom sämjedelningar utbrutna hemmansdelar förekomma inom de storskiftade socknarna, torde till stor del hava sin grund däri, att avsöndringsinstitutet tillämpats i större utsträckning än som ägt stöd i lag. Så har till exempel från ett synnerligen stort antal hemman avsöndrats mer än en femtedel av ägovidden, och ofta har såsom avsöndring upplåtits all till ett hemman hörande skogsmark.

I skrivelse den 13 juni 1911 anförde skiftesstadgekommittén följande, som kan tjäna till belysning i denna del av ämnet.

Kommittén framhöll, att det förefunnes olika uppfattningar om vad som enligt gällande skiftesstadga vore att anse såsom skifteslag inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län. Enligt en uppfattning utgjorde det gamla storskifteslaget — i allmänhet sammanfallande med det forna sockenområdet — fortfarande egentliga skifteslaget. Enligt den andra uppfattningen vore de vid storskiftet sammandragna byarna numera att anse var för sig såsom det skifteslag, inom vilket laga skiftet kunde ifrågakomma. Utginge man från sistnämnda uppfattning, måste med hänsyn till ovan påpekade ägoblandning mellan byarna laga skifte föregås av en skifteslagsindelning med ändamål att samtliga de byar, emellan vilka avsevärd ägoblandning vore rådande, sammanlades till ett skifteslag. En sådan kunde emellertid svårigen komma till stånd annat än genom statens försorg och på dess bekostnad. Beträktades åter de gamla storskifteslagen fortfarande såsom de egentligen gällande skifteslagen, så kunde de vittomfattande och dyrbara åtgärder, som måste förutsättas, om laga skiften inom så vidsträckta områden skulle genom-

Innebörden
av skiftes-
lagsindel-
ningen.

föras utan jordägarnas allt för hårda betungande och medföra alla de fördelar för reglering av jordbesittningen, som borde åsyftas, ej komma till stånd utan statens kraftiga mellankomst i en eller annan form. I ena som andra fallet påkallades alltså ett system av administrativa åtgärder, om skiftesfrågan i Kopparbergs län skulle kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. I anslutning härtill fäste kommittén Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet av en utredning angående vilka åtgärder, som erfordrades för att laga skiften inom ifrågavarande delar av länet skulle kunna komma till stånd och med största möjliga fördel genomföras.

Beträffande en senare av ovan angivna uppfattningar eller den, som betraktar de gamla storskifteslagen såsom de egentligen gällande skifteslagen, framhöll lantmäteristyrelsen uti sitt ovan omförmälda år 1918 avgivna utlåtande, att detsamma måste påfordra statens kraftiga mellankomst i en eller annan form, vartill komme, att genomförande av laga skiften under denna förutsättning måste anses såsom en ytterst vanskelig sak särskilt vad anginge de större socknarna, och framhöll styrelsen härvid den långa tid dylika skiften skulle kräva samt möjligheten för en enskild jordägare att genom process uppehålla skiftet samt de olägenheter, som därav uppstode för övriga delägare.

Kommissionen ansluter sig obetingat till denna uppfattning och anser det icke kunna bliva tal om att beträda denna väg, utan att en uppdelning i mindre skifteslag är ofrånkomlig.

För bedömande av lämpligaste sättet för en sådan uppdelning må lämnas följande upplysningar. Inägorna i orten bestå dels av sådana invid eller i närheten av gårdarna dels av slogar, som förut varit ängar men som numera vanligen äro mer eller mindre igenväxta med skog eller i en del fall uppodlade och som ligga spridda på skogsmarken eller inom andra byars inägor, dels ock av åker och äng vid fäbodarna. Av de sistnämnda finnas inom en del socknar två slag eller dels hemfäbodar, som ligga närmare hemägorna, och dels långfäbodar, som ligga längre därifrån. Skogarna äro dels hemskogar omkring eller i närheten av inägorna vid gårdarna dels fäbodeskogar omkring fäbodarna dels ock utskogar.

Det bör emellertid uppmärksammas, att en by A kan hava ägosammansblandning i hemägorna med exempelvis byarna B och C, del i inägorna vid en fäbod med delägare i byarna E och F och vid en annan fäbod med delägare i byarna G, H och I, del i skogsmarken vid en tredje fäbod med delägare inom byarna K, L och M samt slutligen del i utskog tillsammans med delägare i byarna N, O och P. Slutligen bör erinras om de här och var spridda slogmarkerna.

Om man nu utgår ifrån att byarna A, B och C, som hava sammanblandade ägor i inägorna, på grund härav sammanföras till ett skifteslag och man samtidigt uppehåller grundsatsen om att all skifteslagets mark skall iugå i skiftet, kommer man till det resultat, att den ägogemenskap, som finnes beträffande övriga ägor, medför, att, även om man utgår ifrån att de särskilda vid storskiftet utbrutna byalagen skola utgöra särskilda skifteslag, ett skifte å ett sådant skifteslag kommer att leda till skifte för en väsentlig del av en socken.

Utom de svårigheter, som uppstå vid handläggning av skifte å ett sådant skifteslag, bör uppmärksammas, att det blir beroende på tillfälliga omständig-

heter, om genom ett sådant skifte en med hänsyn till jordens brukande ändamålsenlig fastighetsbildning kan åstadkommas. Till belysande härav hänvisar kommissionen till kartbilagan B. Det torde för var och en vara tydligt, att någon lämplig fastighetsindelning icke kan åstadkommas beträffande det område, som å densamma finnes återgivet, utan att området i dess helhet eller åtminstone större delen av detsamma får utgöra ett skifteslag.

Det torde alltså vara klart, att en annan uppdelning av socknarna i och för blivande laga skiften bör ske än den byalagsindelning, som åstadkommits genom storskiftet.

Beträffande riktlinjerna för skifteslagsindelningens genomförande råder enighet om att densamma bör ske traktvis och därvid huvudsaklig hänsyn tagas till rådande ägoblandning. Att skifteslagsindelningen sker traktvis innebär, att hänsyn därvid icke tages till den ägoblandning eller ägogemenskap, som finnes i fråga om till en by eller ett hemman hörande ägor å annan trakt, än varom fråga är. Och i realiteten leder detta i allmänhet till att inägor och hemskogar med därinom belägna slogar sammanföras till skifteslag för sig, och att så i regel blir fallet med dels fäbodeägor och fäbodeskogar och dels med utskogar.

En skifteslagsindelning efter dessa linjer kommer emellertid att på det hela taget innebära en uppdelning av socknarna även med hänsyn till behovet av skifte, så att detta kan antagas vara störst beträffande de skifteslag, som bestå av inägor och hemskogar, och minst beträffande de skifteslag, som utgöras av utskogar.

Härigenom framstår en stor fördel av skifteslagsindelningen, bestående däri, att jordägarna bliva i tillfälle skifta inägor och hemskog, varav stort behov kan antagas förefinnas, utan att behöva medtaga fäbodeägor samt fäbode- och utskogar. Till följd härav kunna skiftena bringas till utförande på kortare tid, varjämte kostnaderna nedbringas.

Klart torde vara, att en skifteslagsindelning av det slag, varom här är fråga, bör ske sockenvis. Utan att så blir fallet kan det icke antagas, att densamma bliver fullt planmässig och att tillräcklig hänsyn vid densammans utförande tages till ett framtida utnyttjande av befintliga odlingsmöjligheter.

Såsom ytterligare fördelar av en på detta sätt genomförd skifteslagsindelning må framhållas, att frågan om skiftets omfattning är avgjord, när skifte en gång kommer i fråga. Härigenom undgås tvister rörande skifteslagets omfång samt den split och de kostnader dylika tvister ofta föra med sig. Icke minst bör uppmärksammas den tidsbesparing, som härigenom vinnas och som är av betydelse särskilt med hänsyn till den olust att väl hävda och förbättra jorden, som i större eller mindre grad plär följa med ett skifte.

Emellertid kan en skifteslagsindelning efter ovan angivna linjer i viss mån anses innebära en uppdelning av fastigheterna uti de delar, som falla inom skilda skifteslag. Av vad ovan anförts torde emellertid framgå, att detta är ofrånkomligt. Det synes emellertid långt ifrån uteslutet, att icke detta förhållande kan bliva till nytta. Skifteslagsindelningen kommer givetvis att verka klarläggande. Det ligger därför nära till hands antaga, att densamma hos befolkningen kommer att frammana tanken på att söka vinna bättre ägoanordning genom lämpligare arvskiften än hittills samt genom köp eller byten eller med andra ord på frivillighetens väg oberoende av skifte.

Då befolkningen i orten icke önskar avvägbringandet av laga skiften, då skifteslagsindelningen av densamma betraktas såsom en förberedelse till skiften, som de efter skifteslagsindelningens genomförande tro skola med eller mot dess vilja komma till stånd, samt då den hoppas, att densamma genom att motsätta sig skifteslagsindelning skall kunna dels påverka lagstiftningen därhän, att möjligheterna att påkalla skifte minskas, dels förbättra sin stälning med hänsyn till ökade statsbidrag för genomförande av eventuella laga skiften, är ju dess avvisande hållning mycket förklarlig.

Befolkningens tillspörjande i fråga om skifteslagsindelningen uppfattas av densamma såsom en förfrågan om densamma önskar laga skiften, och man bör enligt kommissionens mening ställa klart för sig, att var helst man inom vårt land, innan skiftena i orten börjats, sockenvis arrangerat omröstning för eller emot laga skiften, en avgjord pluralitet varit att påräkna för avslag. Skiftet innebär en tvångsvis och under ledning av tjänstemän genomförd omgestaltning av befolkningens ägor samt hus och hem. Om denna tvångsprocedure från början mött motstånd i övriga delar av landet, bör ifrågasvarande befolknings avvisande av skifteslagsindelningen med hänsyn till vissa särdrag hos densamma och den undantagsställning, som hittills givits den i fråga om jorddelningen, bliva ännu mera förklarlig.

Kommissionens uppgift har givetvis redan från början varit mycket svår och kommissionen vågar säga omöjlig att bringa till ett lyckligt resultat. Kommissionen har emellertid under sin vistelse i bygden sökt att övertyga befolkningen om nyttan och nödvändigheten såväl av laga skiften som därför ock av skifteslagsindelningen. Det är tänkbart, att resultatet i någon mån blivit ett annat, om kommissionen vid sitt första framträdande i orten underlätit detta och under första året inriktat sig på att hålla sammanträden mera förberedelsevis för att upplysa befolkningen om frågans innebörd utan att söka verka för dess antagande.

Det har givetvis varit en lätt sak för motståndarna till laga skiften att genom allehanda svartmålningar väcka misstro mot kommissionen och oförståelse för hela frågan. Vid avbrytandet av arbetena med utgången av juni månad 1920 ansåg kommissionen emellertid ingalunda uteslutet, att befolkningen, om densamma lämnats åt sig själv, kunnat vinnas för anslutning till åtgärder för skifteslagsindelning. Såsom ovan meddelats visade det sig dock vid kommissionens återkomst i mitten av augusti månad, att ett omslag i motsatt riktning skett och att kommissionen då möttes av oförståelse och ett kompakt motstånd.

Emellertid är det givet, att det nuvarande tidsläget kommer befolkningens ståndpunkt att än ytterligare framstå såsom förklarlig.

På grund av vad sålunda anförts och med stöd av den kännedom kommissionen har om läget ute i bygderna är kommissionen övertygad, att det numera, utan att ändrade förutsättningar tillskapas, knappast i någon enda socken finnes utsikt att vinna pluralitet för åtgärders vidtagande för uppgörande av förslag till skifteslagsindelning. Kommissionen har därför icke ansett sig böra utan vidare fortsätta med arbetet, utan har kommissionen funnit sig böra underställa frågan härom Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Då kommissionen emellertid utgår ifrån att en skifteslagsindelning under

alla förhållanden under närmaste åren måste genomföras, kan avhållandet av sammanträden enbart i upplysningssyfte givetvis vara till nytta. Att bringa frågan till avgörande genom röstning, i vilket fall såsom kommissionen ovan framhållit avslag i de flesta fall är att förvänta, skulle måhända så vitt kommissionen är i tillfälle att bedöma förhållandena kunna verka därhän, att befolkningen därefter fick anledning att reflektera över om densamma handlat klokt och på så sätt få känsla av ett visst ansvar, på grundvalen varav uppkomsten av en reaktion vore tänkbar.

Vid prövning av frågan huruvida kommissionens arbeten böra helt inställas bör uppmärksammas, att kommunerna en gång förut i slutet på 1880-talet blivit hörda i ämnet och att de flesta av dem då ställde sig helt och hållet avvisande.

Ett uppskov med kommissionens arbeten ett eller annat år särskilt i avvaktan på tillkomsten av den väntade nya skifteslagstiftningen kan väl antagas komma sinnena att lugna sig, men man torde dock alltid få räkna med att, när helst frågan på nytt upptages, motståndarna till skifte skola framträda och resultatet bliva detsamma. Denna förmodan blir enligt kommissionens mening verklighet i samma mån, som befolkningen får kännedom om bestämmelsen i 7 § i promulgationslagen vid numera föreliggande förslag till ny skifteslagsstiftning, där det stadgas, att bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 18 februari 1859 om skiftesvitsord inom de med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skola gälla, intill dess särskild indelning i skifteslag enligt 1 kap. 3 § i nya lagen föreskrivits och trätt i kraft eller Konungen efter vidtagen annan åtgärd i enahanda syfte annorlunda förordnar. Givet är, att en befolkning, som icke önskar laga skifte, med denna bestämmelse för ögonen motsätter sig åtgärder för skifteslagsindelning, och kommissionen är övertygad, att, om ovanberörda promulgationsbestämmelse varit känd för befolkningen i Siljansnäs och Leksands socknar vid fattandet av beslut i förevarande ämne, även denna kommit att motsätta sig åtgärder för socknarnas indelning i skifteslag.

Sammanlagda antalet socknar, som beröras av den ifrågasatta utredningen, uppgår till 31. Inom 11 socknar har kommissionen hållit sammanträden, och inom 5 socknar är frågan avgjord, därvid såsom ovan meddelats 2 tillstätt åtgärder och 3 motsatt sig sådana. Avhållande vad angår de 20 socknar, som kommissionen ännu icke besökt, av sammanträden i syfte endast att sprida upplysning om frågans innebörd, erfordrar inga förarbeten genom anskaffande av översiktskartor och upprättande av utkast till skifteslagsindelning. Kostnaderna för dylika sammanträden kunna beräknas till omkring 5,000 kronor. Om det däremot blir fråga om att bringa frågan till avgörande genom röstning, i vilket fall för att bereda allmänheten tid att sätta sig in i frågan två sammanträden i regel böra hållas för varje socken, översiktskartor och röstlängder anskaffas samt utkast till skifteslagsindelning upprättas, böra kostnaderna beräknas för sistberörda 20 socknar till omkring 15,000 kronor, vartill komma kostnaderna för ett sammanträde inom var och en av ytterligare 6 socknar, så att totalsumman uppgår till 16,000 å 17,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts finner sig kommissionen böra hänskjuta till Eders Kungl. Maj:ts prövning, huruvida kommissionens arbeten böra helt och hållet inställas eller uppskjutas eller fortsättas och därvid hållas

sammanträden endast i syfte att sprida upplysning bland befolkningen om frågans innebörd eller frågan bringas till avgörande genom röstning.

Då på sätt ovan framhållits det synes uteslutet för kommissionen att kunna bli i tillfälle verkställa för skifteslagsindelning erforderliga utredningar under förutsättning att företagande av dessa skall vara beroende på medgivande från befolkningens sida och då den rådande ägoblandningen med andra socknar föranleder, att skifteslagsindelning beträffande Leksands och Siljansnäs socknar, som förklarar sig icke hava något att erinra mot åtgärders vidtagande i ifrågavarande syfte, icke kan ske utan att samtidigt beröra Bjursås socken och en del ägor, som tillhöra Rättviks socken, vilka sistnämnda socknar emellertid motsatt sig åtgärders vidtagande, har kommissionen funnit sig böra taga i övervägande, vilka olika utvägar som kunna stå till buds för att ifrågavarande utredningar likväl måtte kunna fullföljas. Kommissionen har funnit sig böra ingå på behandlingen av detta spörsmål desto hellre, som kommissionen trots sig kunna utgå ifrån att Eders Kungl. Maj:t önskade kommissionens uttalande i ämnet samt kommissionen anser det vara ett riksinträsse av betydelse att det snarast möjligt bringas ordning och reda i fastighetsförhållandena inom orten och att i tid erforderliga åtgärder vidtagas för att den väntade nya jorddelningslagstiftningen skall kunna med största möjliga fördel tillämpas inom densamma.

Jämlikt 1 kap. 3 § i föreliggande förslag till ny skifteslagstiftning ankommer det på Konungen att meddela föreskrifter om indelning i skifteslag, då inom viss landsdel förekommer ägoblandning mellan skilda byalag eller särskild indelning i skifteslag eljest erfordras. Denna bestämmelse har tillkommit, torde man kunna säga, med särskild tanke på förhållandena inom här ifrågavarande orter. Det torde redan på denna grund icke kunna ifrågakomma, att någon ändring kommer att ske beträffande detta stadgande utan att detsamma kommer att inflyta i den nya lagstiftningen. Stadgandet i fråga står för övrigt i överensstämmelse med redan följd praxis och torde dessutom innebära det lämpligaste sättet för tillgodoseende av här ifrågavarande behov.

Man skulle i anslutning härtill kunna ifrågasätta, att tillkomsten av den nya skifteslagstiftningen borde avvaktas, varigenom en förändrad situation vore att förvänta, bestående däri, att, sedan statsmakterna i lag bestämt, att det tillkomme Konungen att meddela föreskrifter om särskild indelning i skifteslag, därav måste följa, att villkoret om socknarnas medgivande härtill måste frångås, då befolkningen eljest komme i tillfälle att sockenvis besluta, huruvida en lagbestämmelse skulle kunna tillämpas inom socknen eller icke. Kommissionen håller emellertid före, att en lösning efter denna linje icke bleve lycklig med hänsyn till önskvärdheten av att kunna påräkna förståelse och medverkan från befolkningens sida vid utarbetandet av förslagen till skifteslagsindelning, vilket enligt kommissionens mening knappast kan antagas bli valet under nu angiven förutsättning. Det torde nämligen få antagas såsom säkert, att borttagande utan vidare av ovanberörda villkor skulle uppväcka ett starkt missnöje bland befolkningen.

En annan tänkbar utväg vore, att 7 § i promulgationslagen uteslötes vid den blivande lagstiftningen. Innebörden härav bleve den, att för ifrågavarande trakter beträffande skiftesvitsord komme att gälla enahanda bestämmelse.

meler som för landet i övrigt, ett förhållande, som kunde försvaras därmed, att statsmakterna genom att anslå medel till skifteslagsindelning gjort vad på dem ankomme för att minska vådan därav för befolkningen och att det vore befolkningens ensak, om densamma ej ville begagna sig av erbjudandet. Emellertid synes ej heller denna utväg kommissionen vidare tilltalande redan med hänsyn till det sätt, varpå befolkningen kan antagas komma att uppfatta ett beslut i denna riktning och de konsekvenser, som därav vore att motse. En lösning efter denna linje kan antagas komma att leda till allmänt missnöje bland befolkningen samt slutligen till att en del och måhända flertalet skifteslagsindelningar komme att ske först i samband med skiftena. På sätt ovan framhållits kan man icke räkna på att besluten därvid bleve fullt lämpliga och komme att medföra möjligheter till ändamålsenliga ägoregleringar, varigenom såväl allmänna som enskilda intressen bleve eftersatta.

Anledningarna till befolkningens motstånd hänföra sig förnämligast till kostnadsfrågan samt skiftesvitsordet och utflyttningsskyldigheten. Därest tillmötesgående kan visas dess önskemål i berörda delar eller sådant tillmötesgående på ett auktoritativt sätt kan ställas i utsikt, är kommissionen övertygad, att åtminstone vad den övervägande delen av befolkningen angår förståelse skall stå att vinna och att borttagandet av villkoret om socknarnas hörande därför under denna förutsättning icke heller bör möta allt för stora betänkligheter. Kommissionen är av den uppfattning, att detta under alla förhållandena är den enda framkomliga vägen, om skiften och skifteslagsindelning skola kunna bringas till **utförande utan större slitningar.**

Kostnaderna
för laga skif-
ten m. m.

Vad kostnadsfrågan vidkommer har det nyss passerade årsskiftet medfört betydliga förbättringar, om vilkas innebörd befolkningen givetvis icke ännu har någon klar uppfattning. Enligt de beslut, som fattades av 1920 års riksdag, övertager statsverket för så vitt i förevarande ärende är av betydelse från och med ingången av innevarande år kostnaderna för lantmätarnas resor och traktamenten samt hälften av kostnaderna för utflyttningar och väganläggningar, som beslutas i samband med laga skiften, varjämte obemedlade och mindre bemedlade kunna erhålla bidrag till arvodet till lantmätaren intill hälften av detsamma.

Emellertid anhöll riksdagen samtidigt med fattande av dessa beslut om skyndsamt verkställande av utredning, huruvida mindre bemedlade och obemedlade sakägare lämpligen kunde beredas några ytterligare lättnader i de av lantmåteriförrättningar förorsakade kostnader utöver dem, som redan kunde erhållas eller som enligt då fattat beslut medgivits.

Enligt vad kommissionen inhämtat har lantmåteristyrelsen till följd av erhållen nådig befallning verkställt den begärda utredningen och uti skrivelse den 24 december 1920 framställt förslag i ämnet. Detta förslag innebär, för så vitt här är av betydelse, att från det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar må vid laga skifte få utgå bidrag till belopp, motsvarande den å sökandens område eller ägolott belöpande andel av ersättningen till de vid förrättningen biträdande gode männen samt att för åtnjutande av sådant bidrag skulle gälla enahanda villkor, som stadgas för erhållande av bidrag från anslaget till skiften och hem-

mansklyvningar, varav följer, att endast obemedlade och mindre bemedlade kunna komma i åtnjutande av denna förmån.

Uti sistberörda skrivelse har lantmäteristyrelsen på anförda skäl förklarat sig icke vilja för närvarande understödja någon större omläggning eller utvidgning av statsbidragen. Därmed syntes styrelsen böra anstå i avvaktan dels på erfarenhet i fråga om verkningarna av de redan fattade besluten och de mindre förändringar, som kunde komma att företagas i anledning av de förslag styrelsen framställt i sistberörda skrivelse, dels på genomförandet av den väntade nya skifteslagstiftningen. Särskilt ansåge styrelsen, att tillämpningen av bestämmelserna i berörda lagstiftning rörande »omskifte» borde förbindas med ökade möjligheter till statsbidrag i främsta rummet till kostnaderna för utflyttningar och väganläggningar samt möjligen även till nyodlingar och likartade arbeten, och detsamma gällde, då man beträffande övre delen av Kopparbergs län, efter det skifteslagsindelning skett, ställdes inför genomförandet av nya skiften därstädes.

För vart och ett av åren 1914—1918 har riksdagen till anläggning av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län beviljat ett anslag av 500,000 kronor. Anslaget i fråga har för åren 1919—1921 utgått med 750,000 kronor och har under sistnämnda trenne år även Västernorrlands län varit delaktigt av detsamma. I årets statsverksproposition har Eders Kungl. Maj:t emellertid under punkt 16 under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för anläggning av enklare vägar på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor och avses genom denna förhöjning att samtliga rikets län skola kunna få del av anslaget i fråga. Vid beslutets fattande om anslagets utsträckning att gälla även andra än de fyra nordligaste länen synes hänsyn till Kopparbergs län varit förhärskande. Departementschefen har nämligen enligt vad statsrådsprotokollet utvisar vid frågans föredragning framhållit, att det vore särskilt påkallat, att vissa delar av Kopparbergs län bleve delaktiga av anslaget till enklare vägar. Tillkomsten av dylika vägar utgjorde enligt departementschefens utsago en av förutsättningarna för åstadkommande av ordning i de förvirrade jordbesittningsförhållandena inom vidsträckta delar av nämnda län, och har därvid hänvisat till lantmäteristyrelsens ovanberörda framställning av år 1918 med där lämnad redogörelse för den betydelse, som anläggandet av bland annat enklare vägar hade för ett bättre utnyttjande av odlingsmöjligheterna i orten.

Det vill alltså synas, som om frågan om ökade bidrag från statens sida till laga skiften inom orten och vad därmed äger sammanhang har ett för befolkningens del mycket gynnsamt läge. Härför talar även det förhållandet, att det städse under senare åren, då det varit fråga om att söka åstadkomma ordnade förhållanden på ifrågavarande område i orten, åtminstone man och man emellan synes hava ansetts såsom en självklar sak, att statsmakterna måste och även komme att träda emellan i större utsträckning än vad anginge landet i övrigt.

Beträffande vitsord att påkalla laga skifte till rubbning av storskifte i den ort, varom här är fråga, gäller jämlikt ovan omförmälda 1859 års kungörelse för ovillkorligt sådant, att delägare, innehavande minst $\frac{2}{3}$ av skifteslagets skattetal, förena sig om skifte, samt att hälften av delägarna vid sam-

Skiftesvits-
ordet.

mantråde rösta för skiftet för att undersökning skall företagas, huruvida nyttan av ett skifte överstiger kostnaderna därför och skiftet, därest så visar sig vara fallet, skall fortgå. Dessa bestämmelser hava med få undantag utslutit möjligheten att framkalla laga skifte i orten.

Då befolkningen är mot laga skiften, är det givet, att densamma även vill motarbeta varje som helst ändring uti nu ifrågavarande bestämmelser. Och sällsynt enhällig är befolkningen i fråga om oantagligheten av jordstyckningskommissionens föreliggande förslag, som går ut på att en enda delägare skall äga rätt att påkalla undersökning, som kan leda till skifte och i orten antages städse även komma att medföra sådant. Med de förhållanden, som råda uti ifrågavarande trakter, torde också vara givet, att detta antagande måste anses i flertalet fall vara riktigt åtminstone vad angår de skifteslag, i vilka inägor ingå i någon större utsträckning. Därest jordstyckningskommissionens förslag i nyssberörda del komme att gälla för orten, skulle därför efter en skifteslagsindelning kunna inträffa, att skiften komme att påkallas i den utsträckning, att det bleve omöjligt att anskaffa erforderliga arbetskrafter för utförande av detsamma.

Jordstyckningskommissionen har litat till undersökning av förrättningsmännen och prövning av ägodelningsrätten. Man må dock icke förtänka ifrågavarande befolkning, om densamma icke anser detta tillräckligt betryggande. På grund härav och med hänsyn till önskvärheten av att åtgärder av den för orten djupt ingripande art, varom här är fråga, må komma till utförande så vitt möjligt i samförstånd med befolkningen, håller kommissionen före, att för ifrågavarande ort meddelande av särbestämmelse uti nu ifrågavarande avseende på allvar bör tagas i övervägande.

Kommissionen tror sig hava skäl för den uppfattning, att en lämplig lösning vunnas, om såsom minimum för påkallande av undersökning angående möjligheten att med fördel genomföra laga skifte uppställdes en fordran på att delägare, som representera 25 procent av uppskattningsvärdet enligt stor-skifteshandlingarna, förenade sig därom.

Emellertid är det givet, att behovet av laga skifte i regel är störst beträffande de egentliga inägorna samt kan antagas vara mindre beträffande slogmarker och hemskogar, inägor vid fäbodeställen och i samband därmed belägen skogsmark allt efter omfattningen, beskaffenheten och belägenheten av inägorna samt slutligen utskogarna i nu nämnd ordning. Det har synts kommissionen med skäl kunna ifrågasättas, att möjligheterna att påkalla skifte gjordes beroende på det behov av skifte, som i varje särskilt fall kan anses föreligga, och att alltså delägare representerande en allt högre och högre procent borde uppställas såsom villkor i samma mån som behovet av skifte anses vara mindre.

Häremot kan emellertid med fog erinras, att förhållandena växla, så att de om ett eller annat tiotal år kunna vara väsentligt olika.

En hel del fäbode- och utskogar ägas till största delen av bolag, och ofta inträffar, att enskildas marker ligga insprängda i komplex, som tillhöra dessa. Givet är, att det för bolagens del ofta vore av betydelse att i sådana fall få en reglering till stånd, och att man därför kan antaga, att de för vinnande av detta syfte, i händelse tillfälle därtill beredes, komme att påkalla skifte. Befolkningen räknar även med denna möjlighet, som för densamma

skulle kunna medföra dryga kostnader utan motsvarande nytta, och här och var har därför ock framhållits angelägenheten av att stark begränsning måtte ske av möjligheterna att beträffande utskogar och en del fäbodeskogar påkalla skifte. Emellertid har det icke förbigått kommissionens uppmärksamhet, att en stark begränsning av skiftesvitsordet i fråga om fäbode- och särskilt utskogar kunde leda till att rätten att påkalla skifte i fråga om dessa bleve så gott som uteslutande förbehållen sågverksbolag, ett förhållande, som givetvis även det medför betänkligheter.

Bestämmelserna angående storskifte i 1802 och 1804 års nådiga brev, som utgjort de grundläggande författningarna för orten på ifrågavarande område, byggde på 1700-talets storskiftesförordningar, under det bestämmelserna i 1859 års kungörelse ansluta sig till 1827 års skiftesstadga, vilken i allt väsentligt är av samma innehåll som den nu gällande. Till följd härav böra storskiftena i orten indelas i tvenne klasser allt efter som de utförts före eller efter tillkomsten av 1859 års kungörelse. De förra äro att likställa med storskiftena i södra och mellersta Sverige från slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. De senare äro åtminstone i en del fall lika bra utförda som laga skiften. Till de senare äro att hänföra storskiftena i Svärdsjö och Enviken, Lima och Transtrand, Orsa, Älvdalen samt Särna och Idre socknar. Befolkningen i dessa socknar kan antagas stå ganska enig om önskemålet att möjligheterna att påkalla laga skifte må göras så små som möjligt.

Det kan ifrågasättas, att man efter en jämförelsevis ytlig undersökning skulle kunna gruppera skifteslagen genom några särskilda beteckningar och därmed kunna åstadkomma en indelning allt efter behovet av skifte och i anslutning härtill meddela bestämmelser om skiftesvitsord. Härvid ligger det närmast till hands att tänka på en indelning i inägo-, fäbode- och utskogs-skifteslag. Träder man emellertid frågan närmare in på livet, finner man, att en sådan indelning icke bleve lämplig. Ett talande exempel härpå är det område, som finnes upptaget å bil. B. Detta område är närmast att hänföra till fäbodeskifteslag, men givet är, att man knappast kan tänka sig, att behovet av skifte någonstädes är större än i fråga om detta område. Olikheten mellan ovan omförmälda båda kategorier av storskiften bör i detta sammanhang även ihågkommas.

Kommissionen anser sig på nu anförda skäl böra ifrågasätta företagandet av en detaljerad undersökning för utrönande av behovet av skifte beträffande de olika områdena eller skifteslagen och att dessa därvid hänfördes till vissa klasser exempelvis tre, och att man först efter det en sådan undersökning kommit till stånd ginge att överväga, under vilka villkor undersökning för utförande av laga skifte beträffande skifteslag inom de olika klasserna finge påkallas.

Av vad nu anförts torde framgå, att en prövning av frågan om skiftesvitsord i orten på ovan angivet sätt förutsätter en skifteslagsindelning eller åtminstone ett förslag till sådan. Förut har man väl tänkt sig, att beslut om indelning i skifteslag skulle kunna meddelas allt efter som förslagen därtill bleve uppgjorda. Men redan skifteslagsindelningens samband med frågan om skiftesvitsord torde låta det framstå såsom naturligt, att förslag till indelning i skifteslag bör föreligga beträffande samtliga socknar, innan Eders Kungl. Maj:t går att fatta beslut i ärendet. Även för kommissionen har det fram-

stått såsom lämpligt, att densamma finge avlåta förslag till skifteslagsindelning rörande samtliga socknar på en gång. Givet är, att på detta sätt enhetlighet bäst kan åstadkommas och erfarenheter, som vunnits inom en socken, tillgodogöras för arbetena inom andra. Detta förfaringssätt synes även be-tingat därav, att det ingalunda är uteslutet, att skifteslagsindelningen kan komma att låta meddelandet även av andra bestämmelser än de, som angå skiftesvitsordet, framstå såsom lämpligt eller behövt. Ett nära till hands liggande ämne för sådana framgår i någon mån redan av vad ovan anförts rörande blandningen av bolagens och enskildas skogsområden. För att tillgodose befogade anspråk och för att bespara delägarna kostnaderna för skifte kan ifrågasättas att under vissa förutsättningar och säker kontroll medgiva och befärja byte mellan bolag och enskilda eller mellan enskilda av fastigheter eller delar av sådana. I denna del är det ingalunda uteslutet att med skifteslagsindelningen såsom förutsättning stora möjligheter öppnas att utan skifte åstadkomma ändamålsenliga regleringar allt efter de olika näringar-nas behov.

Här ovan har en speciell undersökning av vart och ett område eller skifteslag förutsatts för bestämmande av den grupp, till vilken de olika skifteslagen med hänsyn till skiftesvitsordet böra hänföras. Denna undersökning sker givetvis bäst i samband med de undersökningar och utredningar, som erfordras för uppgörande av förslagen till skifteslagsindelning, och kan betraktas såsom en biprodukt av de senare.

Kommissionen bör därför hava att tillhandahålla erforderligt material åt dem, som få sig anförtrott att behandla frågan om särbestämmelser beträffande skiftesvitsordet. Kommissionen anser sig nämligen icke skickad åtminstone icke utan förstärkning att taga befattning vare sig härmed eller med frågan om i övrigt erforderliga särbestämmelser.

Utflyttnings-
skyldig-
heten.

Kostnaderna för utflyttningarna verka givetvis under nuvarande förhållanden särskilt avskräckande. Med hänvisning till ett eller annat fall, där man tror sig hava funnit, att kostnaden för utflyttning blivit alldeles för lågt beräknad, gör man från befolkningens sida skillnad emellan den beräknade och verkliga kostnaden och begär, att genom lagstiftningen skall fastslås, att bidragen från såväl staten som enskilda skola utgå efter den verkliga kostnaden. Motståndet mot skiften och skifteslagsindelning har till grund även en rätt allmän övertygelse, att utflyttningar icke äro förenliga med näringsförhållandena i orten och i övrigt stå i strid med befolkningens vä-
mor. Huru livligt kommissionen än är övertygad om nyttan av utflyttningar, då det gäller jordbruksbygd, har densamma emellertid icke kunnat undgå att finna, att åtskilligt av vad från befolkningens sida anförts mot utflyttningar med hänsyn till i orten rådande förhållanden har fog för sig. Så kan det till exempel ej anses lämpligt, att utflyttning äger rum i fråga om åbyggnader, som äro långt mer värda än den jord, som tillhör fastigheten. Sådana fall äro emellertid talrika, och i vissa byalag utgöres det övervägande antalet fastigheter av dylika. I många fall gäller även, att bostadens belägenhet är av särskild betydelse med hänsyn till ägarens utkomst av annan näring än jordbruk. Det torde vara tydligt, att vid reglering av ett sådant skifteslag andra

hänsyn böra tagas än som ifrågakommer vid ett skifte, vid vilket flertalet ägolotter utgöres av jordbruksfastigheter.

Dessa synpunkter hava framförts även under förarbetena till föreliggande förslag till ny skifteslagstiftning. Man har emellertid för att vinna ett lämpligt resultat litat till omdömesförmågan hos förrättningsmännen och ägodelningsrättens prövning, utan att förhållandet kan sägas hava kommit till uttryck i lagtexten. Det torde emellertid icke finnas någon trakt i vårt land, där ovanberörda förhållande är så allmänt förekommande som i ifrågavarande delar av Kopparbergs län. Kommissionen anser sig därför böra ifrågasätta företagandet av en undersökning för utrönande i vad mån särskilda bestämmelser äro erforderliga beträffande utflyttningarna vid blivande laga skiften i orten. Härvid torde även böra övervägas i vad mån utflyttning bör förekomma enbart ur sundhets- och eldsäkerhetssynpunkt och alltså även om densamma ej är betingad av hänsyn till brukningsförhållandena.

Att det kan komma att möta stora svårigheter att på detta område meddela bestämmelser, som motsvara behovet av inskränkningar utan att samtidigt skiftets ändamål vedervägas, har klart framstått för kommissionen, men å andra sidan har kommissionen här liksom i fråga om skiftesvitsordet funnit det förklarligt, att befolkningen önskar en i lag uttryckt garanti och ej finner det tillfredsställande att enbart lita till prövning av förrättningsmän och domstolar.

Emellertid torde en blivande undersökning om erforderliga särbestämmelser i fråga om skiftesvitsordet och utflyttningsskyldigheten böra få omfattas även andra delar av jorddelningslagstiftningen. Särskilt torde uppmärksamhet böra ägnas avstyckningsinstitutet och därvid särskilt behovet av avstyckning utan föregående avtal vad angår fastighet, vars ägor komma att falla inom olika skifteslag.

Övriga delar
av skiftes-
lagstift-
ningen.

Kommissionen har emellertid ovan även berört den bristande ordning, som råder i orten i fråga om fastighetsboksvesendet och fastighetsförhållandena. Dessa brister bliva dagligen allt större och allt mer framträdande. De medföra rättsosäkerhet och utgöra ett allvarligt hinder för utvecklingen. Det framstår därför för kommissionen såsom mycket angeläget, att åtgärder oförtövat vidtagas för att få till stånd bättre förhållanden i dessa delar och torde uppgiften härvid bland annat böra bliva att se till vad som må kunna göras för att jordregistret och fastighetsvesendet på det hela taget skola medföra den nytta, som med dem avsetts. Kommissionen har ansett sig så mycket hellre böra beröra detta ämne, som en bättre ordning på ifrågavarande område syntes kommissionen var en viktig förutsättning för att till äventyrs förekommande laga skiften skola bringas till ett lyckligt slut. Det kommer eljest liksom hitills att inträffa, att det visar sig omöjligt att ävägabringa överensstämmelse eller samband mellan åtkomster och ägoinnehav eller däremot svarande nya lotter. Kommissionen har trots sig hava anledning finna, att åtgärder i nyssberörda del äro erforderliga även för att den väntade nya lagstiftningen i fråga om sekundär jorddelning särskilt vad angår avstyckningsinstitutet samt sammanläggning av fastigheter med fördel skall kunna tillämpas i orten.

Behov av
särskilda ut-
redningsför-
rättningar.

Uti sitt den 28 januari 1919 avgivna utlåtande över 1917 års lantmäteri-

kommissions betänkande synes lantmäteristyrelsen för att bringa ordning och reda i fastighetsförhållandena hava tänkt sig anordnandet av särskilda utredningsförrättningar. Kommissionen ansluter sig till denna tanke, och tillåter sig framhålla vikten av att dessa förrättningar, som torde böra kunna påkallas ej blott av enskilda sakägare utan även av länsstyrelsen, domhavande och överlantmätaren, ordnas på det sätt, att förrättningarna i fråga få rättslig giltighet, så att den fastighetsindelning, som genom desamma fastställs, skall läggas till grund för jordregistret och inskrivningsväsendet.

Provskifte.

Man kan icke förvåna sig över att befolkningen särskilt med hänsyn till nuvarande förhållanden på det ekonomiska livets område ställer sig avvaktande. Densamma önskar veta, vilka kostnader ett laga skifte i verkligheten komme att medföra såväl till lantmätare och gode män som särskilt till utflyttningar och vad i övrigt fordras, innan delägarna bliva i tillfälle att njuta nyttan av ett skifte. Visserligen har ett eller annat laga skifte verkställts i orten men under andra förutsättningar än som nu föreligga eller kunna antagas komma att vara för handen efter införandet av den väntade nya lagstiftningen. Något tillfredsställande svar kan därför icke lämnas beträffande kostnadsfrågan.

Ovan har framhållits, att uti ifrågavarande orter kanske i större utsträckning än annorstädes i vårt land förefinnas fastigheter, som i viss mån kunna vara att betrakta såsom jordbruksfastigheter men som med lika stort fog kunna anses vara egna hem för industri- och skogsarbetare samt att frågan i vilken utsträckning utflyttning bör ifrågakomma därför är särskilt svår att avgöra. Kommissionen har för reglering av detta spörsmål ifrågasatt utredning rörande behovet av särskild lagstiftning. Emellertid torde det vara tydligt, att det vore av synnerligen stor betydelse, om denna utredning kunde anslutas till en pågående förrättning, och har såsom följd härav framkommit fråga om att kunna förtaga ett provskifte i orten. Givetvis komme ett sådant att bliva av stor betydelse såväl för bedömande, huruvida jämväl i andra avseenden några särbestämmelser kunna vara av behovet påkallade, som för att skingra en hel del farhågor och vanföreställningar hos befolkningen.

Då kommissionen på nu anförda skäl finner sig böra föreslå de åtgärder, som kommissionen ansett erforderliga för att ett sådant provskifte skulle komma till stånd, sker detta med öppen blick för att resultatet kan tänkas bliva mindre tillfredsställande. Den största betänkligheten möter därutinnan, att fördelarna av ett skifte för jordbruket icke framträda förr än en del år efter skiftets avslutande. Emellertid har kommissionen efter noggrant skärskådande av skälen för och emot funnit de förra vara övervägande.

För att ett provskifte emellertid skall kunna komma till stånd kräves först en lagbestämmelse, varigenom Eders Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att meddela erforderliga föreskrifter, och kommissionen kommer att samtidigt härmed göra särskild framställning med förslag i denna del. Här torde kommissionen därför kunna inskränka sig till att behandla endast kostnadsfrågan.

Såsom ovan meddelats utgår bidrag av statsmedel till hälften av kostnaderna för utflyttningar och väganläggningar, som beslutas vid laga skiften, varjämte mindre bemedlade och obemedlade kunna erhålla bidrag intill hälften av arvudet till lantmätaren. Ovan har emellertid även meddelats,

att lantmäteristyrelsen framställt förslag om bidrag av statsmedel till mindre bemedlade och obemedlade även till ersättningen till gode männen.

Man torde kunna utgå ifrån att ett högst avsevärt antal av jordägarna i de orter, varom här är fråga, kunna styrka sig vara mindre bemedlade eller obemedlade, och att de därför vid ett skifte kunna komma i åtnjutande av statsbidrag i nyss angiven utsträckning. Givetvis torde statsbidragen vid ett provskifte böra tillmätas rikligare än eljest. Kommissionen tillåter sig därför föreslå, att statsverket åtager sig helt och hållet ersättningen till förrättningsmännen samt tre fjärdedelar av kostnaderna för utflyttningar och väganläggningar. Ersättningen till lantmätaren torde kunna utgå av anslaget till bidrag till skiften och hemmansklyvningar samt ersättningen till gode männen antingen från detta anslag eller måhända hellre från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar. Vad angår statens andel i kostnaderna för utflyttningar och väganläggningar torde denna böra få utgå från det för bidrag till dessa kostnader under nionde huvudtiteln uppförda anslaget. De ökade utgifter, som genom antagande av detta förslag förorsakas statsverket, bliva givetvis beroende på storleken av det skifteslag provskiftet kan komma att omfatta. Någon bestämd beräkning av de ökade utgifterna för statsverket kan ej ske, men desamma torde icke bliva av någon större betydelse.

På Gottland har förut rått en långt utvecklad jordsplittring. Delvis till följd härav hava egentligen varken storskiften eller enskiften förekommit därstädes. Detta beror bland annat på att byalag ej funnits på ön. De laga skiften, som från början kommo till utförande, omfattade endast de särskilda hemmanen. Då dessa hade sins emellan blandade ägor, kunde givetvis någon lämplig ägoanordning icke vinnas genom på detta sätt verkställda skiften. Dessa fingo endast till uppgift att utbryta delägarnas andelar i spridda lägenheter.

Jämförande
redogörelse
förande Gott-
land.

Efter framställning av riksdagen tillsattes en kommitté, som hade att inkomma med yttrande och förslag rörande lämpligaste sättet att genom beredande av större skifteslag kunna tillämpa skiftesstadgan. Uti sitt år 1842 avgivna betänkande föreslogo kommitterade, dels att hela ön skulle indelas i skifteslag och dels att sedermera vitsord till laga skifte inom dessa skulle tillkomma delägare, som innehade $\frac{1}{8}$ -del av skifteslaget.

Vid år 1848 hållet möte av ombud för 89 av öns 93 socknar avstyrkte alla utom ombuden för tvenne socknar förslaget. Anledningen härtill var hänsyn till de mindre jordägarna, som ansågos icke kunna bära kostnaderna, vilka antogos komma att bliva stora till följd av utflyttningarna samt flyttningarna av gårdesgårdarna, som mångenstädes voro av sten. Även anfördes såsom skäl för avstyrkandet jordmånens olika beskaffenhet, som skulle göra det omöjligt att åstadkomma rättvisa skiften.

Konungens befallningshavande föreslog utverkande av statsbidrag och att för skiftesvitsord skulle fordras hälften av delägarna i ett skifteslag.

Vid ärendets föredragning år 1848 gjordes frågan beroende på överenskommelse av delägarna. Träffades sådan inom någon ort, skulle befallningshavanden anmäla förhållandet och föreslå det statsbidrag, som borde ifrågakomma. Några överenskommelser kommo emellertid icke till stånd.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 173 häft. (Nr 205.)

Emellertid avgav redan år 1850 Konungens befallningshavande en underdånig framställning om åtgärders vidtagande för genomförande av laga skiften. Dessa åtgärder borde bestå i öns indelning i skifteslag, och skiftesvitsord borde tillerkännas $\frac{1}{3}$ av delägarna, varjämte statsbidrag på ett eller annat sätt borde lämnas och mönsterskiften utföras på statens bekostnad. Denna framställning liksom överdirektörsämbetets vid lantmäteriet utlåtande däröver trycktes i 1,500 exemplar och utdelades tillika med ett öppet brev till jordägarna på Gottland från dåvarande överdirektören L. B. Falkman.

Den 20 december 1850 biföll Eders Kungl. Maj:t befallningshavandens framställning vad angick skifteslagsindelningen, varjämte till bestridande av kostnaderna härför samt för tvenne provskiften anslogos medel. Genom ett nådigt beslut av år 1853 förordnades emellertid, att laga skifte på statens bekostnad skulle ske endast inom ett av de förut bestämda skifteslagen.

Emellertid gjordes icke vare sig då eller år 1850 någon ändring i år 1832 meddelade bestämmelser av innehåll, att enhällighet bland delägarna fordrades för vitsord till skifte.

Då sådan enhällighet visade sig omöjlig att åstadkomma, gjordes ändring häri 1859 därhän, att skiftesvitsord tillerkändes delägare, som tillhopa innehade $\frac{1}{3}$ av skifteslagets jord. Samtidigt ställde Eders Kungl. Maj:t i utsikt någon förhöjning i statsbidraget till utflyttningar särskilt för delägare, vars ägolott förut undergått laga skifte. Sådan förhöjning har därefter medgivits från fall till fall.

Slutligen må meddelas, att den 1859 bestämda inskränkningen i fråga om skiftesvitsordet upphävdes år 1875.

Beträffande de erfarenheter, som man vunnit av skiftesverksamheten på Gottland må framhållas, att den efter 1859 tog stor fart och att, oaktat det jämförelsevis ringa bidrag av statsmedel, som kommit befolkningen till del, densamma visat sig utan olägenhet kunna bära kostnaderna därför.

Vad angår skiftenas inverkan på öns jordbruk må enligt en inom lantmäteristyrelsen gjord utredning rörande åren 1865—1915 meddelas, att spannmålskorörden ökats med 58 procent för hela riket och med 126 procent för Gottland, att skörden av potatis och andra rotfrukter ökats med 438 procent för hela riket och med 585 procent för Gottland, att foderskorörden ökats med 229 procent för hela riket och med ej mindre än omkring 800 procent för Gottland, samt att exportöverskottet av spannmål för hela riket företer en minskning av 276 procent, resulterande i ett importöverskott, under det Gottland för ifrågavarande period har att uppvisa en ökning i exportöverskottet av omkring 200 procent.

Kostnaderna
för kommissionens verksamhet.

Uti sitt ovan omförmälda utlåtande den 12 november 1918 har lantmäteristyrelsen vid beräkning av kostnaderna för kommissionens verksamhet utgått ifrån en ersättning till lantmäteribiträden av 6,500 kronor för år samt till rit- och skrivbiträden av 1,600 kronor. Vid ärendets föredragning för avlåtande av proposition framhöll departementschefen såsom lämpligt, att, då personalen i medeltal årligen kunde komma att utgöra fyra lantmätare och sju å åtta biträden, åt någon av lantmätarna anförtröddes den närmaste uppsikten över arbetena, under det att de andra lantmätarna i viss mån finge karaktären av medhjälpare vid arbetet. Oaktat givetvis även av de senare måste krävas

framstående kompetens vid behandlingen av de speciella och invecklade frågor, som utredningen avsåge, ansåg departementschefen, att avlöningen åt dem kunde sättas lägre än åt den förstnämnde. Enligt lantmäteristyrelsens förslag komme årskostnaden för fyra lantmätare att uppgå till 26,000 kronor om året, men densamma kunde enligt departementschefens förslag begränsas till 24,000 kronor. Beträffande den av lantmäteristyrelsen föreslagna ersättningen till rit- och skrivbiträden hade departementschefen ingen erinran samt framhöll särskilt att, i betraktande av att här vore fråga om ett rent tillfälligt uppdrag, något avdrag motsvarande pensionsavgift icke borde ifrågakomma. Departementschefen erinrade vidare, att beloppen vore endast förslagsvis beräknade och att det borde tillkomma Eders Kungl. Maj:t att i mån av behov jämka avlöningarna efter sig företeende omständigheter

Dessa ersättningsbelopp liksom de anslag, som av Eders Kungl. Maj:t begärts och av riksdagen beviljats för ifrågavarande ändamål, hava beräknats under förutsättning att å ovan angiven ersättning åt personalen borde utgå dyrtidstillägg i likhet med vad som gäller för befattningshavare i statens tjänst samt att dessa dyrtidstillägg icke borde utgå från anslagen till skifteslagsindelningen utan gäldas av medel, som bleve för sådant ändamål särskilt anvisade.

Här ovan angivna ersättningsbelopp till kommissionens biträden voro beräknade i enlighet med då föreliggande förhållanden. Dessa hava sedermera ändrats genom tillkomsten av tillfällig löneförbättring, lantmäteristatens organisation och tillkomna nya avlöningsbestämmelser för kvinnliga befattningshavare.

Eders Kungl. Maj:t har även funnit sig böra frångå ovanstående ersättningsbelopp. Sälunda har Eders Kungl. Maj:t den 15 oktober 1920, jämte det Eders Kungl. Maj:t bemyndigat kommissionen att i viss utsträckning anställa biträden, förklarat, att ersättningen till dessa skulle utgå beträffande lantmäteribiträden med högst 500 kronor för månad samt beträffande rit- och skrivbiträden med högst 150 kronor i månaden, varjämte Eders Kungl. Maj:t den 14 januari 1921 beträffande ett biträde, som hade att utöva den närmaste uppsikten över kommissionens arbeten, medgivit en förhöjd ersättning intill 600 kronor för månad.

Emellertid har avsteg från förutsättningarna vid beräkningarna av anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål skett även i fråga om dyrtidstilläggen. Sedan det visat sig möta svårigheter att låta dessa utgå från de allmänna anslagen därtill, har Eders Kungl. Maj:t förklarat, att till nyssberörda ersättningsbelopp finge från anslagen till skifteslagsindelningen därutöver utgå belopp, motsvarande vad befattningshavare i statens tjänst åtnjöte såsom dyrtidsstillägg å det för ett vart biträde fastställda ersättningsbeloppet, dock att till biträde hos kommissionen, som tillika vore befattningshavare i statens tjänst, dylikt dyrtidstillägg till ersättningsbeloppet finge utbetalas allenast för det fall och i den mån det dyrtidstillägg å avlöningsförmåner i statens tjänst, biträde finge uppbära under ledighet för uppdrag hos kommissionen, understege vad enligt ovannämnda bestämmelser borde tillkomma biträdet såsom dyrtidstillägg till biträdet av kommissionen tillerkänd månadsersättning.

Kommissionens arbeten äro dels fältarbeten, dels kontorsarbeten. För att kommissionen vid de förra skall hava full nytta av ett lantmäteribiträde

måste stora pretentioner ställas på biträdets erfarenhet och omdömesförmåga så ock lämplighet särskilt vad angår förhållandet till allmänheten. När här till kommer, att dylikt biträde, som i regel kan antagas vara distriktslantmätare, genom att biträda kommissionen uppoftar den tid av året, då han har största inkomsten enligt taxan av sin verksamhet och därigenom även beskär tillgången för sig på arbete under den tid av året, då fältarbeten icke kunna förekomma, är det givet, att ersättningen måste sättas mycket högt, om utsikt skall finnas för kommissionen att få fullt lämpliga biträden till fältgöromålen. Kommissionen anser därför, att ersättningen till dessa biträden bör kunna bestämmas så pass högt som till 800 kronor för månad. Emellertid torde hela detta belopp icke komma att utgå från anslagen till skifteslagsindelningen, då distriktslantmätarna eller annan lantmätare, som anlitas av kommissionen, under tiden torde komma att berättigas behålla del av egna avlöningsförmåner. Vad angår ersättningen till lantmäteribitråde under kontorsarbete torde denna bära beräknas efter 600 kronor för månad.

Det är ingalunda uteslutet, att det kan visa sig av behovet påkallat, att ytterligare höja ersättningen även till rit- och skrivbiträden.

Till nu angivna ersättningar bör givetvis komma dyrtidstillägg i enlighet med vad som kan komma att gälla befattningshavare i statens tjänst.

Slutligen torde i detta sammanhang bära nämnas, att det kan komma att visa sig erforderligt att utbetala särskild ersättning för den närmaste tillsynen av kommissionens arbeten särskilt i händelse det skulle visa sig erforderligt att förlägga vissa delar av desamma till annan lokal än lantmäterikontoret i Falun, i vilket fall givetvis även tillkommer lokalhyra samt ersättning för värme, ljus och städning.

I samband med fattandet av ovan omförmälda beslut angående gäldande från anslagen till skifteslagsindelningen av dyrtidstillägg till kommissionens biträden anbefalldes Eders Kungl. Maj:t kommissionen att verkställa vederbörlig utredning, huruvida med anledning av sistberörda beslut ökat anslag erfordrades för kommissionens verksamhet under år 1921 samt att inkomma med förslag i fråga om de medel, som kunde erfordras för kommissionens verksamhet under år 1922. Till åtlydnad härav har kommissionen i skrivelse den 13 november 1920 meddelat, att något ökat anslag för kommissionens verksamhet för år 1921 icke erfordrades samt hemställt, att anslaget till kommissionens verksamhet för år 1922 måtte beräknas till enahanda belopp, som anslagits för vart och ett av åren 1920 och 1921 eller 60,000 kronor.

Vid utgången av instundande februari månad 1921 kan medelåtgången för kommissionens verksamhet beräknas i runt tal till 30,000 kronor. Att kostnaderna hittills varit jämförelsevis små beror på att arbetena varit av inskränkt omfattning och till största delen bestått i åtgärder för socknarnas hörande, ett arbete, som genom det av riksdagen i denna del tillagda villkoret för anslagens användning tillkommit och som icke kunnat tagas hänsyn till vid beräklandet av kostnaderna för skifteslagsindelningens genomförande.

Ovanstående förslag om ändrade grunder i fråga om ersättningen till kommissionens biträden föranleder emellertid icke kommissionen att föreslå höjning av anslagsbeloppet för år 1922. Samma förslag och vad kommissionen i övrigt anfört i kostnadsavseende avser företrädesvis att förekomma, att allt för stor hänsyn toges till förut gjorda beräkningar i fråga om ersätt-

ningen till de arbetskrafter, som erfordras för kommissionens verksamhet. Denna liksom vissa områden, vilka av densamma beröras, äro nämligen av sådan beskaffenhet, att det är angeläget, att förhållandena kunna ordnas efter som för varje tid och fall kan anses mest ändamålsenligt. Endast på detta sätt kan bästa möjliga resultat vinnas för minsta möjliga kostnad.

Kommissionen har här ovan meddelat, att dess verksamhet skulle kunna bedrivas på sådant sätt, att densamma om tre år härefter skulle kunna avlämna erforderligt material för meddelandet av ifrågasatta särbestämmelser i fråga om skiftesvitsordet. Detta innebär givetvis, att kommissionens arbete med skifteslagsindelningen inom samma tid i det närmaste skall vara slutfört. Ernäende av detta resultat förutsätter givetvis ett forcerat arbete och anlåtande årligen av biträden i större utsträckning än som förut beräknats. Fullföljd av denna plan föranleder emellertid icke heller den kommissionen att ifrågasätta någon ökning av det årliga anslaget helst såsom ovan meddelats omkring hälften av 1920 års anslag kommer att kvarstå oförbrukat vid utgången av instundande februari månad.

Därest Eders Kungl. Maj:t önskar taga i övervägande möjligheterna av företagande av skifteslagsindelning utan kommunernas hörande, finner sig kommissionen på grund av vad densamma ovan anført böra i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels gå i författning om anordnande beträffande ifrågavarande delar av Kopparbergs län av utredning i fråga om erforderliga särbestämmelser rörande skiftesvitsord och utflyttning samt möjligen övriga delar av jorddelningslagstiftningen så ock rörande de åtgärder, som må anses erforderliga för åstadkommande av ordnade fastighetsförhållanden, och torde det böra tillkomma de personer, åt vilka denna utredning anförts, att framställa förslag jämväl rörande de bidrag, som från statsverkets sida böra ifrågakomma för vinnande av ändamålet med blivande lagstiftning;

dels under förutsättning att ovan omförmäld utredning kommer till stånd föreslå riksdagen ej mindre att för utarbetande på statsverkets bekostnad i huvudsaklig överensstämmelse med de i lantmäteristyrelsens utlåtande den 12 november 1918 angivna grunder av förslag till indelning i skifteslag av vissa delar av Kopparbergs län på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor än även medgiva, att de anslag till enahanda ändamål, som av riksdagen anvisats för åren 1920 och 1921, måtte få användas utan iakttagande av därvid fogat villkor om kommunernas medgivande.

Oberoende av vilketdera av ovan framställda båda alternativ, som kommer att läggas till grund för Eders Kungl. Maj:ts beslut i ämnet, finner sig kommissionen böra i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes utverka riksdagens medgivande att vid ett laga skifte, som bringas till utförande inom ifrågavarande del av Kopparbergs län för vinnande av erfarenhet rörande kostnaderna och ändamålsenligaste sättet för utförande av dylika skiften, må få utgå bidrag i nedan

angiven omfattning från efterföljande under nionde huvudtiteln uppförda anslag eller:

från anslaget till bidrag till skiften och hemmansklyvningar bidrag motsvarande hela beloppet av lantmätaren tillkommande arvode,

från anslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar bidrag motsvarande tre fjärdedelar av det belopp, vartill kostnaden för vid skiftet beslutade utflyttningar och väganläggningar uppskattats och värderats, samt

från anslaget till rese- och traktamentspenningar bidrag motsvarande den gode männen tillkommande ersättning.

Kommissionen närsluter avskrift av ovan omförd framställning med förslag till lag angående särskilda föreskrifter rörande provskifte i Kopparbergs län samt protokollsutdrag, innehållande av överlantmätaren B. Mogensen uttalad särskild mening.

Underdånigst

Kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag.

JOH. HAMRIN.

B. MOGENSEN.

WERNER NORDENSTEDT.

Falun den 29 januari 1921.

Avskrift.

Utdrag av protokoll, förda vid kommissionens för Dalarnas indelning i skifteslag sammanträden nedanskrivna år och dagar.

Falun den 29 januari 1921.

§ 3.

Föredrogs till slutligt avgörande frågan om redogörelse för kommissionens verksamhet och därvid vunna erfarenheter m. m. och beslöts underdånig framställning av det innehåll, kommissionens expedition nr 1 denna dag utvisar. I avseende å detta beslut anmälde överlantmätare B. Mogensen reservation och anförde följande:

Till de av kommissionen under alternativ II gjorda principuttalanden

och framställda förslag har jag icke kunnat ansluta mig och har därför funnit mig böra angiva min särskilda mening i här nedan berörda hänseenden.

Enligt kommissionens åsikt skulle den föreslagna undersökningen beträffande skiftesvitsordet gå ut på att få utrett det större eller mindre behovet av laga skifte inom de olika skifteslagen och skiftesvitsordet därefter jämkas i mån av nämnda behov, så att i skifteslag, där största behov av skifte förelåg, det exempelvis skulle fordras, att delägare, som representerade 25 procent av skifteslagets uppskattningsvärde enligt storskifteshandlingarna, skulle förena sig om skifte, för att detsamma skulle få utföras, och att i skifteslag, där mindre behov av skifte förefanns, det skulle fordras ett högre procenttal av uppskattningsvärdet för att få tillstånd till skifte.

Behovet, eller rättare sagt nyttan av laga skifte ställer sig, såsom kommissionen framhållit, väsentligen olika inom olika skifteslag, men växlar ofta detta behov efter hand som förhållandena utveckla sig. Inom ett skifteslag, där för närvarande knappast något behov av laga skifte föreligger, kunna under en tidrymd av ett eller annat decennium förhållandena hava så förändrat sig, att detta behov blivit mycket framträdande. Till följd härav skulle en sådan utredning, som kommissionen härutinnan föreslagit, kunna anses bliva påkallad tid efter annan. Den utredning, som av kommissionen i detta hänseende skulle kunna förebringas, kan givetvis ej heller bliva så saklig och fullständig, som den i det föreliggande förslaget till lag om skifte av jord på landet för varje särskilt fall föreskrivna.

I jordstyckningskommissionens förslag till lag om skifte av jord har i stället för begränsning av skiftesvitsordet föreslagits särskild och grundlig undersökning och prövning, att skiftet i varje särskilt fall kommer att för jordägarna medföra fördelar, som väsentligen överväga de med skiftet förenade kostnader och olägenheter, innan laga skiftet får företagas. Denna undersökning och prövning synes mig innebära väsentligen mycket mera betryggande garantier mot s. k. okynnesskiftande än det graderade skiftesvitsord, vartill den nu ifrågasatta utredningen syftar. Behovet av skifte är jämväl på andra orter inom riket olika inom olika skifteslag och äro med all säkerhet variationerna i detta hänseende minst lika stora inom de enskiftade eller lagaskiftade skifteslag, som enligt de förliggande förslagen till lag om skifte av jord skulle kunna bliva föremål för laga skiften, men har varken skiftesstadgekommittén, skifteslagstiftningskommissionen eller jordstyckningskommissionen ens ifrågasatt ett sådant graderat skiftesvitsord. Jordstyckningskommissionens förslag i denna del synes mig så mycket mera effektivt, som däri föreslagna undersökning och prövning skall äga rum samtidigt som fråga om skifte föreligger. Då emellertid inom ifrågavarande orter den av jordstyckningskommissionen föreslagna undersökning och prövning, som i varje särskilt fall skall föregå skifte inom genom skifteslagsindelning bestämt skifteslag, kommer att bliva förenad med jämförelsevis höga kostnader, synes mig en inskränkning i rätten att påkalla sådan undersökning vara nödvändig. Skifteslagstiftningskommissionen föreslog i 1 kap. 10 § av sitt den 26 oktober 1918 avgivna förslag till lag angående delning av jord å landet, att ägor, som blivit delade genom enskifte, som vunnit laga kraft, genom skifte, vilket enligt kungl. kungörelsen den 20 februari 1821 blivit ansett och fastställt såsom enskifte, genom laga skifte, klyvning eller ägostyckning, vara fastställelse meddelats, eller vilka

vid avvitrning lagts till särskilda brukningsdelar inom by, enstaka hemman eller nybygge, icke finge underkastas laga skifte med mindre i framställt yrkande därom enade sig de, som inom skifteslaget ägde jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt den senast till grund för allmänna bevillingens utgörande verkställda uppskattning motsvarade mera än en fjärdedel av taxeringsvärdet å all jordbruksegendom inom skifteslaget. I analogi härmed synes mig vara nödvändigt, att i lagen om skifte av jord inrymmes en bestämmelse därom, att för påkallande av utredning i och för laga skifte å genom skifteslagsindelning bestämt skifteslag inom ifrågasatt delar av detta län erfordras, att delägare, som tillsammans representera minst $\frac{1}{4}$ av skifteslagets uppskattningsvärde enligt storskifteshandlingarna, sig därom förena, men synes någon vidare undersökning och utredning för en sådan bestämmelse icke vara påkallad.

Beträffande den av kommissionen ifrågasatta undersökning i och för erhållande av särbestämmelser beträffande utflyttning vid laga skiften har jag särskilt velat framhålla följande synpunkter.

Enligt kap. 4 § 2 av jordstyeckningskommissionens förslag till lag om delning av jord skall, innan laga skifte får företagas, utredning förebringas bland annat om befintliga åbyggnader och deras beskaffenhet och om den art av hushållning, vartill en var av ägolofterna är avsedd att användas. Här till kommer, att utredningen, som skall utföras av förrättningsmännen, skall omfatta samtliga kostnaderna för skiftet, således även kostnaderna för utflyttningarna. Den sålunda av förrättningsmännen förebragta utredningen skall därefter underställas ägodelningsrättens prövning, varvid bland annat skall, såsom ovan antytts, vara visat, att skiftet kommer att för delägarna medföra fördelar, som väsentligen överväga de med skiftet förenade kostnader och olägenheter, innan skiftet får äga rum och således innan någon utflyttning kan ifrågakomma. På grund härav torde det vara uppenbart, att förenämnda lagförslag innehåller betryggande garantier mot utflyttningsskyldighetens missbrukande. Däremot synes mig den nu av kommissionen föreslagna undersökning, vilken skulle utmynna i särskilda lagbestämmelser, som givetvis måste innehålla mer eller mindre generella föreskrifter, kunna bli ett mycket betänkligt hinder för ett rationellt skiftande. Dessa särbestämmelser kunna möjligen bli lämpliga för ett eller annat fall, men uppenbart är, att fall komma att möta, varvid särbestämmelserna bli mer eller mindre olämpliga och därigenom komma att lägga hinder i vägen för förhållandenas ändamålsenliga ordnande. I varje fall kunna bestämmelserna icke tillnärmelsevis så avfattas, att desamma i samma grad som jordstyeckningskommissionens förslag giva betryggande garantier mot ett olämpligt handhavande av utflyttningsskyldigheten och på samma gång lämna rum för en ändamålsenlig ägoarrondering.

Den av kommissionen ifrågasatta undersökning i och för vinnande av särlagstiftning i fråga om skiftesvitsord och utflyttning vid blivande laga skiften inom ifrågasatt landsdel synes mig sålunda icke vara av behovet påkallad utan fast mera ägnad att tillskapa särbestämmelser, som kunna bli hinderliga ej blott för vinnande av välbehövliga ägoregleringar inom ifrågasatt landsdel utan även för att dessa ägoregleringar skola kunna utföras till största möjliga gagn för jordägarna.

Vid kommissionens förslag att anordna s. k. provskiften har jag i så måtto varit av skiljaktig mening, att jag ansett, att de redan utförda laga skiftena inom ifrågavarande ort lämna ett tillräckligt underlag för bedömandet såväl av kostnaderna och olägenheterna som fördelarna med laga skiften i orten, men att jag, då mot dessa laga skiften kan göras den i detta sammanhang berättigade anmärkning, att desamma icke blivit utförda i överensstämmelse med de föreskrifter, som antagas komma att gälla för de skiften, som härfter komma till utförande, icke velat motsätta mig kommissionens förslag i denna del, men synes mig, att genomförandet av provskiftena böra anstå, till dess nya lagen om skifte av jord blivit antagen och skifteslagsindelningen i orten hunnit genomföras.

Under de av kommissionen hållna sammanträden för kommunernas hörande rörande skifteslagsindelningen har från befolkningens sida allmänt uttalats den mening, att skifteslagsindelningen borde anstå, till dess den föreslagna lagen om skifte av jord blivit slutbehandlad och ny lag om skifte blivit antagen. Något väsentligt hinder för tillmötesgående av denna jordägarnas mening torde icke föreligga, utan synes mig fastmera en sådan ordning vara lämplig, synnerligast om villkoret om kommunernas medgivande bibehålles.

Falun den 29 januari 1921.

B. MOGENSEN.

Som ovan

In fidem
Werner Nordenstedt.

Tabli

utvisande för särskilda byar och jordägare inom Leksands och Sijansnäs socknar dels antalet jordägare, grupperade efter antalet skiften, som av dem innehavas och dels antalet hemmansnummer i medeltal, vari de olika jordägarna hava del, allt avseende hemningarna.

Byns namn	Antal jordägare som äga					Summa antal i medeltal jordägarna	Antal hemmansnummer
	1-5 skiften	6-10 skiften	11-15 skiften	16-20 skiften	Mer än 20 skiften		
1	2	3	4	5	6	7	8
Leksands socken							
Rönnsås härad							
Hyttkvarn	2	3				5	3
Veberg	3	1				4	2,5
Hoberg	1		1			2	4,5
Kilen	6	1	1			8	3
Hackmora	2	5				7	3,5
Almberg	8	4		1		13	3
Almbergsbjörken	2	2				4	3
Hisvalå	6	7				13	4
Rönnsås, Östra	25	21	4			50	3
Rönnsås, Västra	21	9				30	3
Berg	15	1				16	2
Romma	13	12	1			26	3
Ullvi	3	7	4	3		17	3
Tibble	26	13	1			40	2,5
Åjer	6	2		1		9	2,5
Vargnäs	6	2	3			11	3
Lima	13	8	3		1	25	2,5
Noret	18	2				20	2,5
Summa	170	100	18	5		1300	3
Häradsfjärdingen							
Åkerö	4	3	3			10	3
Övermo	2	2	2			6	2,5
Yttermo	11	18	9	4	1	43	3
Mjølgen	4	8	7	2	3	24	3
Gärde	22	10	2	1		35	3,5
Overføres	43	43	25	7	4	122	

1	2	3	4	5	6	7	8
Overfört	43	43	25	7	4	122	
Ytter Åkerö	6	12	2			20	3
Hagen	19	4	2	1		26	3
Smedby	12	10	1			23	4
Västarnor	41	16	3			60	3
Skeberg	7	1				8	2
Backen	11	6				17	2
Östarnor	7	3				10	2
Rättlindor	1	1	4		2	8	2
Hästberg	1	5	2	1	3	12	3
Heden	17	15	1			33	2,5
Styrsjöbo	16	7	1			24	4
Karlsarvet	1	2				3	2
Västnarvik	4	6	4	3	1	18	3
Grytnäs	4	3	2	1		10	3
Sundsås	2	1	3	1	1	8	2
Summa	192	135	50	14	11	402	2,8
Djura kapell							
Norr Rälta	9	8	3			22	2
Sör Rälta	2	7	5	1		15	2,5
Djura	20	33	12	4	2	71	3
Fors	8	9	1	1		19	2
Hedby	22	23	2			47	2,5
Summa	61	80	23	6	4	174	2,4
Sijansnäs socken							
Atvik	8	14	14	13	5	54	5
Almo	22	21	16	8	2	69	4
Hallen	39	36	14	6		95	3,5
Björken	28	48	36	27	13	152	4
Tasbäck	7	16	17	3	2	45	4
Moen	6	6	3	5	1	21	5
Hjullbäck	19	24	8	7	2	60	4,8
Fornby	10	18	7			35	4
Summa	139	183	115	69	25	531	4,2
Sammendrag							
Leksands socken							
Rönnsås härad	176	100	18	5	1	500	3
Häradsfjärdingen	192	135	50	14	11	402	2,8
Djura kapell	61	80	23	6	4	174	2,4
Summa Leksand	429	515	91	25	16	876	2,7
Sijansnäs socken	139	183	115	69	25	531	4,2
Totalsumma	568	498	206	94	41	1407	3,4

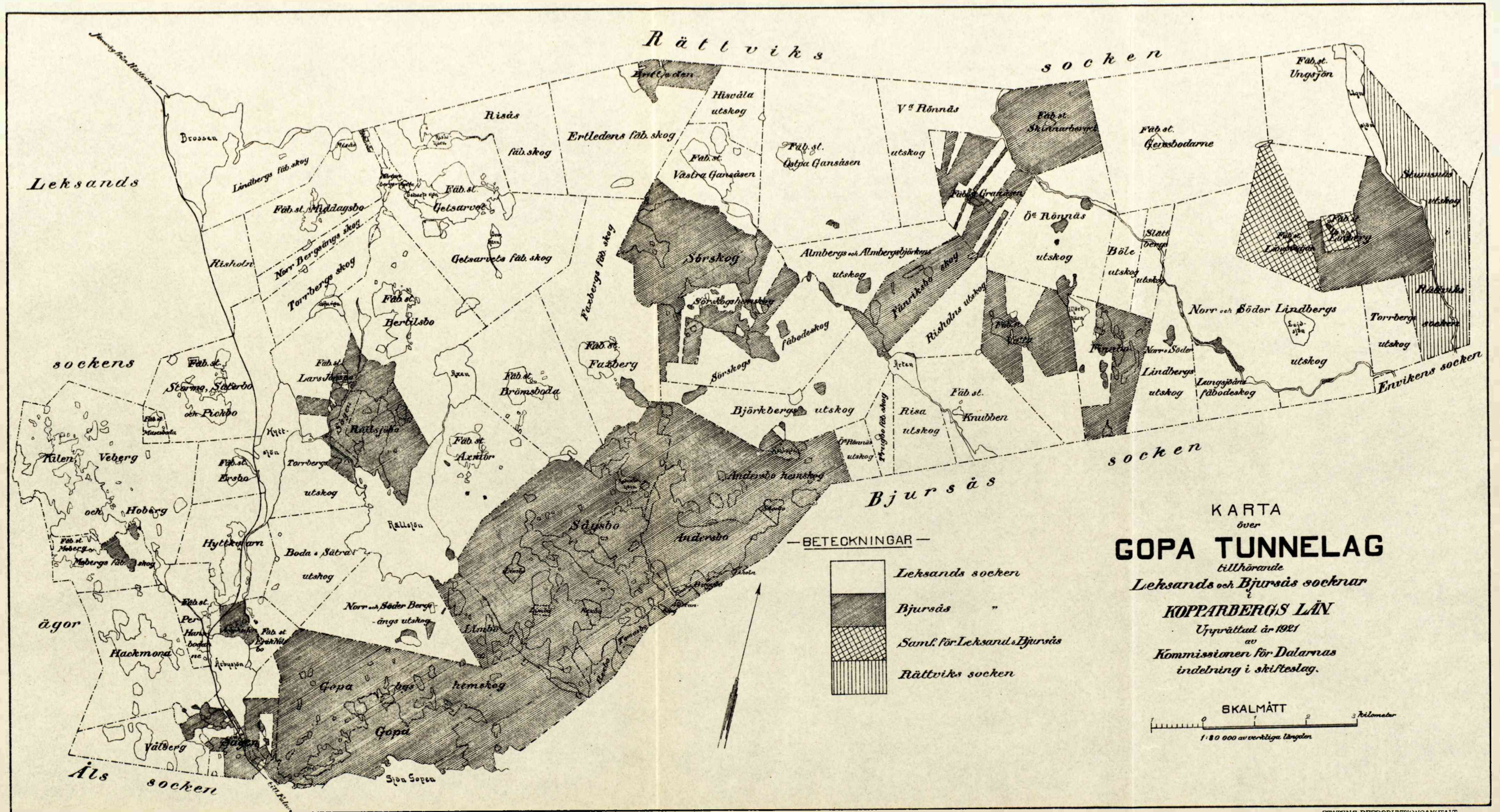

KARTA
 utvisande
 ägoblandningen hyarna emellan
 inom viss trakt
LEKSANDS SOCKEN
 i
 KOPPARBERGS LÄN
 upprättad år 1881
 Kommissionen för Dalarnas
 indelning i skifteslag

SKALMÄTT
 100 200 300 500 700 meter
 1:25,000 av verkliga längden

BETECKNINGAR

Byns namn.	Stift.	Byns namn.	Stift.
1 Berg	5	17 Rönnsö, V ^o	5
2 Bergsäng, N ^o	13	18 D ^o , Ö ^o	5
3 Björkberg	1	19 Sjögare	6
4 Bodlindor	1	20 Ståthörsby	10
5 Böle	6	21 Sätra	18
6 Hjortnäs	16	22 Tibble	3
7 Hälla	5	23 Torrberga	3
8 Ålockarboal	1	24 Tällberg	4
9 Kullsjörken	1	25 Ulvi	7
10 Lima	1	26 Väststannor	2
11 Lindberga, S ^o	5	27 Västberg	3
12 Noret	12	28 Ytterboda	6
13 Plinleberg	7	29 Yttermo	7
14 Risa	11	30 Åjer	3
15 Risholm	5	31 Åkerö	2
16 Romma	5	32 Överboda	10

KARTA
 över
GOPA TUNNELAG
 tillhörande
 Leksands och Bjursås socknar
 KOPPARBERGS LÄN
 Upprättad år 1921
 av
 Kommissionen för Dalarnas
 indelning i skifteslag.

SKALMÄTT
 1:80 000 av verkliga längden
 0 2 4
 Kilometer